

LUNDS
UNIVERSITET

Svensk fotboll och Barnkonventionen

En analys av svenska elitföreningars
kompatibilitet med Barnkonventionen

Jesper Stenberg

Avdelningen för mänskliga rättigheter

Historiska institutionen

Kurskod: MRSK62

Termin: VT2019

Handledare: Björn Lundberg

Omfång: 15 379 ord

Abstract (English)

Title: Swedish Football and the Convention on the Rights of the Child: An Analysis on Swedish Elite Clubs from a Child Rights Perspective

This essay deal with Swedish football in the light of the Convention on the Rights of the Child (CRC), which enter into force in Swedish law in 2020. The purpose is to problematise the CRCs signification for Swedish football and then to analyse four Swedish elite football clubs from a children's rights perspective. The theoretical standpoint is based on the four guiding principles of the CRC and it is through these principles the clubs, AIK, Hammarby IF, Malmö FF and IFK Norrköping will be studied. The analyse will answer whether the four clubs operates in a way that is compatible with the CRC.

The result shows that the clubs operate in a way that could be violating the CRC. There is especially two aspects that stands out. First, the clubs are selecting players based on their skill in football, which could be in violation of article 3 of the CRC, which states that all decisions concerning a child will be made from the best interest of the child. The second aspect deals with article 2 of the convention, which stats the equal value of all children and that every child has a right to participate. Though, high economic costs related to the studied football clubs means that not everyone can afford to participate. There is also evidence suggesting that the participants do not have the same possibilities within the clubs. By studying both how the boys' and girls sections of the club operates, it is shown that the girls training is downgraded.

Key words: *Children's rights, Swedish football, Convention on the Rights of the Child, Selection, Gender equality, AIK, Hammarby IF, Malmö FF, IFK Norrköping.*

Abstrakt (Svenska)

Denna uppsats behandlar svensk fotboll i ljuset av Barnkonventionen, som träder i kraft i svensk lag 2020. Syftet är att problematisera konventionens innebörd för svensk fotboll och att därefter analysera fyra svenska elitfotbollsföreningar utifrån ett barnrättsligt perspektiv. Det teoretiska avstampet tas i Barnkonventionens fyra huvudprinciper och det är utifrån dessa som föreningarna, AIK, Hammarby IF, Malmö FF och IFK Norrköping, studeras. Analysen besvarar huruvida de fyra föreningarnas verksamheter är kompatibla med Barnkonvention.

Resultatet visar att föreningarna bedrivs på ett sätt som kan vara i strid mot konventionen. Det är särskilt två aspekter som sticker ut. Den första är att föreningarna selekterar i unga åldrar utifrån fotbollsmässig talang, vilket kan vara i strid med artikel 3 i Barnkonventionen som belyser att barnets bästa alltid ska komma i främsta rummet. Den andra aspekten behandlar artikel 2 i konventionen, som säger att alla barn är lika mycket värda och att alla barn har rätt att delta. Dock innebär höga kostnader hos vissa föreningar att alla inte har råd att vara med. Likaså har inte alla som kan vara med samma förutsättningar. Genom att studera såväl flick- som pojkverksamheten i AIK och Hammarby, så framkommer det att flickornas verksamheter inte värderas lika högt som pojkarnas.

Nyckelord: *Barns rättigheter, Svensk fotboll, Barnkonventionen, Selektion, Jämställdhet, AIK, Hammarby IF, Malmö FF, IFK Norrköping.*

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	3
1. Inledning.....	4
1.1 Problemformulering, syfte och frågeställning	6
1.2 Material och avgränsningar	6
1.2.1 Övriga avgränsningar	7
1.2.2 Primärmaterial.....	8
1.2.3 Sekundärmaterial.....	9
1.3 Forskningsetiska bedömningar	10
2. Ett barnrättsligt perspektiv	11
2.1 Barnens bästa.....	12
2.1.1 Åldersfrågan och selektering.....	13
2.1.2 Press från föräldrar	16
2.2 Alla barns lika värde.....	17
2.2.1 Jämställdhet.....	18
2.2.2 Den ekonomiska aspekten	19
2.3 Rätten till liv och utveckling.....	19
2.4 Barns rätt till sin åsikt.....	21
3. Kvalitativ innehållsanalys.....	22
4. Forskningsöversikt	25
5. Analys	30
5.1 Barnens bästa.....	30
5.1.1 Selektion och åldersfrågan	31
5.1.2 Press från föräldrar	34
5.2 Alla barns lika värde.....	35
5.2.1 Jämställdhet.....	36
5.2.2 Den ekonomiska aspekten	39
5.3 Rätten till liv och utveckling.....	40
5.4 Barns rätt till sin åsikt.....	41
6. Slutdiskussion	43
7. Litteraturlista.....	45
7.1 Tryckta källor	45
7.2 Primär- och sekundärmaterial	46
7.3 Artiklar	46
7.4 Webbssidor.....	47

1. Inledning

Idrott och mänskliga rättigheter har samverkat långt innan mellanstatliga deklarationer skrevs och före de första idrottsföreningarna bildades. I antikens Grekland slöt stridande parter fred till förmån för de olympiska spelen. Under en kort tid mätte fiender sina krafter i idrott istället för krigsstyrka och människor fick utökad rätt till resande, då överhängande krig för tillfället inte var ett hot.¹ 2500 år senare är mänskliga rättigheter en självklar komponent inom idrotten. Det kan handla om arenabyggares (brist på) rättigheter, om kvinnors kamp för en jämställd idrott eller om politiken bakom ett mästerskap. Trots den till synes givna kopplingen mellan idrott och mänskliga rättigheter, så är forskningen tunn på många områden. Mest fokus får de allra största evenemangen, de olympiska spelen och fotbolls-VM, och forskning om svensk idrott med människorättsligt perspektiv är svår att finna. Ändå visar media att det finns ett stort intresse i att placera idrotten under luppen. Under hösten 2018 drog en diskussion igång inom svensk hockey angående sexistiskt språkbruk och machokultur inom idrotten. Detta efter att en SHL (Swedish Hockey League) -spelare ropat könsord efter en motståndare och fått två matchers avstängning.² Några månader senare uppmärksammades ”Julle”, som blev utkastad från sitt fotbollslag som 8-åring, då han identifierade sig som pojke men var född som flicka. Föreningen stod fast vid sitt beslut med hänvisning till SvFF:s (Svenska fotbollsförbundets) regel att varje förening har rätt att formera sina lag efter kön, ålder eller prestation.³ Dessa är bara två av flera diskussioner som uppstått det senaste året, med koppling till idrottens värderingar.

Att medieuppmärksamheten blir stor när icke-inkluderande inslag inom idrotten förekommer är inte så märkligt. Detta då målsättningen med idrottsrörelsen är att den ska vara öppen för alla och ge alla möjligheten att vara med. Detta enligt Riksidrottsförbundet (RF), som i sitt styrdokument *Idrotten vill* formulerar idrottens stryka.

Idrottsrörelsen är öppen för alla, oavsett fysiska, psykiska, ekonomiska och andra förutsättningar. Verksamheten ska präglas av respekt för alla människors lika värde. Barn- och ungdomsidrotten ska utgå från ett uttalat barnrättsperspektiv, med FN:s Barnkonvention som grund.⁴

¹ Burgheim, Jonas (2016), *Human Rights and Sport in the International Policy Arena*, Journal for Human Rights, vol. 10, nr. 2, s 31.

² ”Patrik Sylvegård: ’Jag är jätteledsen’”, *Aftonbladet*, 2018-10-02.

³ Fotbollskanalen i samarbete med Kalla fakta: 8-åring kastades ut från lag - klubben anser att han inte är en pojke, *Fotbollskanalen*, 2018-12-17.

⁴ Riksidrottsförbundet (2015), *Idrotten vill*, förord.

Den 13e juni, 2018, beslutade Sveriges riksdag att Barnkonventionen ska träda i kraft i svensk lag 2020.⁵ Det var dock redan 2009 som RF bestämde att svensk barn- och ungdomsidrott ska utformas efter konventionen, men först 2020 gäller den straffbörda som tillkommer då konventionen blir lag.⁶ I februari 2019 publicerade kvällstidningen *Aftonbladet* en serie artiklar om hur svensk idrott bryter mot Barnkonvention. Mycket fokus lades på fotbollen, som besitter rollen som Sveriges största idrott. Frågor om jämställdhet, selektering och kostnader inom fotbollen lyftes och skapade under en tid stor uppmärksamhet inom den svenska fotbollsrörelsen.

Det är slående i *Aftonbladets* granskning att det råder stor förvirring och ovisshet om vilka konsekvenser konventionen kommer ha för svensk fotboll när den träder i kraft. Ett exempel är frågan om selektering, det vill säga föreningars möjlighet att dela in lag efter hur duktiga idrottsutövande barn är eller rent av ge mer speltid till de skickligare barnen. För *Aftonbladet* berättar Kirsten Sandberg, som sitter i FN:s Barnrättskommitté med ansvar för att medlemsstaterna följer konventionen, att föreningar ej bör selektera eller i alla fall "...göra det i mindre grad tills senare i åldrarna än man gör i många klubbar"⁷ och Stockholm Stad meddelade, endast fyra dagar efter den första artikeln i serien, att de nu lyft frågan om åldersgräns vid selektering. Förslaget innebär att ingen selektering får ske innan 15-års ålder och vid brott mot detta dras det ekonomiska stödet från kommunen in.⁸ Varför just en 15-årsgräns? Vad innebär de att selektera "i en mindre grad"? Vilka tydliga indikationer finns på att svensk fotboll verkligen bryter mot Barnkonventionen? Den bild som målas upp i *Aftonbladet* är att föreningarna saknar tydliga riktlinjer och experter uttalar sig svävande kring vilka direkta konsekvenser konventionen kommer få. Syftet med denna uppsats är dels att problematisera vad Barnkonventionen kan komma att innebära för svensk fotboll och att därefter studera om några av Sveriges största fotbollsföreningar bedriver sin verksamhet i linje med konventionen.

⁵ Barnkonventionen blir lag – trots kritiken, *Aftonbladet*, 2018-06-13.

⁶ Redelius, Karin (2012), *Idrottsledarna och barnkonventionen: Om idrottande barns rättigheter*, Stockholm: Andrén och Holm AB, s 8.

⁷ Öppnar för åldersgräns för selektering, *Aftonbladet*, 2019-02-22.

⁸ Öppnar för åldersgräns för selektering, *Aftonbladet*, 2019-02-22.

1.1 Problemformulering, syfte och frågeställning

I föregående avsnitt presenteras mycket av den problematik som avses analyseras i denna uppsats. Barnkonventionens inträde i svensk lagstiftning för med sig en osäkerhet om hur konventionen ska behandlas och för svensk fotboll en förvirring av vilka konkreta förändringar som måste göras. Kritiker till konventionens inträde i svensk lag menar att det saknas tydliga riktlinjer för hur den ska behandlas.⁹ Samtidigt erkänner Barnkonventionen barn som rättighetsinnehavare och har potential att stärka barnens skydd i alla sammanhang.¹⁰

Syftet med denna uppsats är att problematisera Barnkonventionen utifrån ett idrottsligt synsätt och att därefter analysera fyra elitfotbollsföreningar utifrån ett barnrättsligt perspektiv. De fyra föreningarna är Allmänna Idrottsklubben, Hammarby IF, Malmö FF och IFK Norrköping. Genom en kritisk läsning av konventionen och UNICEF:s *Idrottshandboken*, som ska fungera som en vägledning för hur idrott bedrivs utifrån konventionen, så byggs ett barnrättsligt perspektiv. Detta teoretiska perspektiv kompletteras med tidigare forskning inom barnrätt och idrott, och fungerar i denna uppsats som ett ramverk för analys av föreningarnas verksamhet.

Ovanstående resonemang syftar att besvara uppsatsens huvudsakliga frågeställning:

- Hur bedriver svenska elitfotbollsföreningar sina barn- och ungdomsverksamheter och på vilket sätt är föreningarnas arbete kompatibelt med Barnkonventionen?

Uppsatsens resultat kommer att bekräfta eller dementera om de studerade föreningarna, 2019, bryter mot Barnkonventionen. Det är dock viktigt att påpeka att syftet inte är att hänga ut någon särskild förening för att inte bedriva en barnrättsvänlig verksamhet. Målsättningen är att problematisera föreningarnas nuvarande arbetssätt, men också att lyfta aspekter som andra föreningar kan ta efter. För att göra detta krävs det dock i första hand att Barnkonventionen studeras. Som tidigare konstaterat så är det inte självklart hur konventionen ska behandlas i svensk lag och därför måste en viss problematisering av dess påverkan på idrotten först visas.

1.2 Material och avgränsningar

Jag ämnar i denna uppsats att analysera svenska elitfotbollsföreningars verksamheters kompatibilitet med Barnkonventionen och i synnerhet det barnrättsliga perspektiv som presenteras senare i denna uppsats. För att på bästa möjliga sätt få en inblick i hur verksamheten

⁹ Thorburn Stern, Rebecca (2019), *Much Ado about Nothing? The Road to the Incorporation of the UN Convention on the Rights of the Child in Sweden*, *The International Journal of Children's Rights*, vol. 27, nr 2, s 270.

¹⁰ Thorburn Stern (2019), 267.

ser ut i föreningarna så väljer jag att studera verksamhetsplaner och styrdokument för fyra av Sveriges största fotbollsföreningar; Allmänna Idrottsklubben (hädanefter AIK), Hammarby IF, Malmö FF och IFK Norrköping. Genom dessa dokument förväntar jag mig få en god bild av hur barn- och ungdomsverksamheterna ser ut och därigenom kunna avgöra i vilken mån de skyddar barns rättigheter.

Två av de studerade föreningarna, AIK och Hammarby IF, har representationslag i svensk elitfotboll inom såväl dam- som herrfotboll. Herrlagen spelar i den högsta ligan, Allsvenskan, och damlagen i den näst högsta, Elitettan. Gemensamt för samtliga fyra föreningar är att de har ett A-lag i Herrallsvenskan och att de i denna liga har stora sportsliga samt publikmässiga framgångar. Sett till tabellposition från fjolårssäsongen (2018) så hamnade de studerade föreningarna på plats 1–4 och tillhör därmed det absoluta toppskiktet av svensk elitfotboll på herrsidan.¹¹ Samma föreningar placerade sig också på plats 1–6 i den allsvenska publikligan, som presenterar publiksnitt på hemmaplan.¹² Genom mitt urval får jag en homogen grupp föreningar sett till status och förutsättningar, samtidigt som jag får en god geografisk spridning. Två av föreningarna, AIK och Hammarby, är verksamma i Stockholm, medan Malmö FF och IFK Norrköping är belägna i, föga förvånande, Malmö och Norrköping. Det är med andra ord fyra, i svenska mått mätt, storstadföreningar med goda publikförutsättningar och stora framgångar på planen.

För att kunna ge en bred bild av hur elitfotbollsföreningar arbetar för att skydda barns rättigheter, är det en fördel att studera homogena föreningar med liknande förutsättningar att sköta sin verksamhet. Därför fokuserar denna uppsats på föreningar som alla har stora framgångar inom herrfotbollen. Därmed jämförs inte dessa med föreningar som främst är kända för sin damfotboll. Med detta sagt så kan denna uppsats användas som en utgångspunkt för vidare forskning som jämför föreningar, med stark förankring i Herrallsvenskan, med föreningar med respektive roll i Damallsvenskan. Exempelvis kan Malmö FF:s verksamhet jämföras med FC Rosengårds.

1.2.1 Övriga avgränsningar

Tidigare forskning på området barnrätt och idrott (presenteras under 4. *Forskningsöversikt*) fokuserar främst på tränare och ledares roll. I viss mån har även forskning bedrivits kring hur

¹¹ Tabellen för Allsvenskan 2018. Finns via google.se, fotbollskanalen.se, allsvenskan.se mm. Placeringen skedde i ordningen; 1. AIK, 2. IFK Norrköping, 3. Malmö FF, 4. Hammarby IF.

¹² Fogis.se, Publikliga – Allsvenskan, Herrar. Placeringen skedde i ordningen: 1. Hammarby IF, 2. AIK, 3. Malmö FF, 4. Djurgårdens IF, 5. IFK Göteborg, 6. IFK Norrköping.

barnen själva upplever sin roll inom idrotten. Denna uppsats skiljer sig, då den istället belyser föreningens roll och studerar de styrdokument som tränare ska förhålla sig till. Detta görs dels för att fylla ett tomrum i svensk idrottsforskning, men också för att ansvaret till förändring bör åligga den nivå som utbildar och sätter ramarna för tränare ”på fältet”. Denna uppsats öppnar upp för vidare intervjustudier med tränare och spelare inom de studerade föreningarna och för vidare forskning kring alla aktörer inom svensk, och utländsk, fotboll.

Att endast studera den svenska kontexten ter sig rimligt då det är i Sverige som Barnkonventionen träder i kraft 2020, vilket gör ämnet högaktuellt i landet. I föregående avsnitt argumenteras det också för varför urvalet föreningar görs baserat på deras meriter inom svensk herrfotboll. Att avgränsa baserat på kön är inte att bedriva en ojämlig forskning. Tvärtom, hävdar jag att denna forskning är riktad mot att kritiskt granska den starkaste grenen inom svensk fotboll och så till vida ifrågasätta, bland annat, hur dessa föreningar arbetar med att främja jämställdhet.

Vidare så kommer det främsta fokuset i denna uppsats att behandla de delar i Barnkonventionen som blir komplexa för svensk fotboll. Exempelvis så finns där ingen förening som på något sätt accepterar övergrepp mot barn, vilket är ett brott av väldigt grym natur. Däremot är selekteringsfrågan väldigt omdiskuterad, trots att det har en betydligt mildare skada på barn. Det stora utrymmet som ges selektering är alltså på grund av hur komplex frågan är att reda ut inom svensk idrott och därför kräver ett större arbete. Gällande övergrepp så är det viktigt att var förening har så bra förebyggande arbete på plats som möjligt, vilket kommer studeras, men brottets ställning inom idrotten är mindre komplicerat att reda ut forskningsmässigt.

1.2.2 Primärmaterial

Primärmaterialen är de tidigare nämnda verksamhetsplanerna som föreningarna AIK, Hammarby IF, Malmö FF och IFK Norrköping presenterar. Dessa dokument är följande:

AIK – Verksamhetsplan 2019 (72 sidor)

Dokumentet tar mig ytterst nära AIK:s barn- och ungdomsverksamhet och ger en inblick i föreningens arbete med sin värdegrund. Verksamhetsplanen är uppdelad i tre ”kapitel”, där mitt fokus kommer ligga på de första två delarna; Intern information och Sportslig verksamhet.

Hammarby IF – Bajenmodellen (56 sidor)

Bajenmodellen ger, likt AIK:s verksamhetsplan, en väldigt ingående bild av hur föreningen arbetar. Såväl den sportsliga verksamheten som föreningens samhällsansvar presenteras. Däremot utelämnas Hammarbys värdegrund, vilken kommer hämtas in som sekundär källa.

Malmö FF – Den Himmelsblå Vägen – Publik version (36 sidor)

Till skillnad från Stockholmsklubbarna, så är Malmö FF:s *Den Himmelsblå Vägen* ett dokument som utelämnar mycket av föreningens ungdomsarbete. Föreningens värdegrund behandlas endast översiktligt och dokumentets främsta fokus ligger på hur MFF arbetar med ungdomarna fotbollsmässigt. Detta kan till stor del bero på att detta är en *publik* version av Den Himmelsblå Vägen, vilket tyder på att föreningen också har en *intern* version. Det står inget datum för publikation i dokumentet, vilket försvårar exakt precision. För att ge en bättre bild av verksamheten hämtas ytterligare material från Malmö FF in.

IFK Norrköping – Spelaren i Centrum (32 sidor)

Spelaren i Centrum är ett dokument som påminner om Malmö FF:s Den Himmelsblå Vägen, med ett tydligt fokus på det fotbollsmässiga arbete föreningen bedriver. Precis som i fallet med MFF, så kommer jag hämta in utelämnad information från sekundära källor, likt årsmöteshandlingar. Detta ställer ett högre krav på mig, då jag ingående måste studera en stor mängd av den information som IFK Norrköping publicerat utanför det primära studerade materialet.

1.2.3 Sekundärmaterial

Primärmaterialets styrka är att de ligger nära föreningarna och att det ger en god inblick i den dagliga verksamheten. Nackdelen med dokumenten är att föreningarna givetvis vill presentera en så god bild av sig själva som möjligt. Det kan exempelvis skrivas att en förening jobbar aktivt med att motverka diskrimineringar, utan att det presenteras på vilket sätt föreningen gör detta. Materialen har också varierad omfattning, där AIK och Hammarby IF presenterar sina verksamheter mer ingående, medan Malmö FF och framförallt IFK Norrköping är mer restriktiva i sina dokument. För att undvika att bedöma de sistnämnda klubbarna för hårt utefter att de presenterar ett mindre material, så kommer det hämtas in ytterligare underlag för att analysera dessa föreningar. Dessa material är Malmö FF:s årsredovisning 2018 & föreningens policydokument. För IFK Norrköping är det föreningens årsberättelse 2018 och för Hammarby IF föreningens värdegrund.

Utöver ovan nämna dokument så används Barnkonventionen i denna uppsats som sekundärmaterial, av den anledning att den utgör grunden för det barnrättsliga perspektiv som föreningarna analyseras efter.

1.3 Forskningsetiska bedömningar

I skrivande stund för denna uppsats så har jag ett anställningsavtal med Malmö FF, vilket innebär att jag i denna uppsats kritiskt studerar min egen arbetsgivare. Likaså följer jag, i egenskap av privatperson, föreningen som supporter. Denna särställning till Malmö FF är nödvändig att presentera, men ska inte misstas för en oetisk ställning till det studerade materialet. I egenskap av supporter så är det i mitt intresse att kritisera föreningen och i egenskap av anställd är jag motiverad att utveckla föreningens verksamhet, vilket gör att dess eventuella tillkortakommanden är viktiga att presentera. Med bakgrund av att Barnkonventionen ännu inte trätt i kraft i svensk lag, så kommer ingen av de studerade föreningarna utsättas för brottsanklagelser. Tvärtom kan min forskning användas av föreningarna för att eventuellt omforma verksamheterna. Min forskning görs i ett högst objektiva syfte och inleddes innan min anställning på Malmö FF.

2. Ett barnrättsligt perspektiv

Den teoretiska grunden för denna uppsats kommer vara ett barnrättsligt perspektiv. Detta innebär en teoretisk grund som är förankrad i dels Barnkonventionen, men också i tidigare forskning om barns rättigheter inom idrotten. Målsättningen är att problematisera Barnkonventionen utifrån ett idrottsligt perspektiv. Barnrättsperspektivet byggs genom att diskutera Barnkonventionens huvudprinciper och genom diskussionen etablera ett ramverk som främjar barns rättigheter inom idrotten. De fyra huvudprinciperna är i en, av UNCIEF, förenklad version:

Artikel 2 - Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras.

Artikel 3 - Vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas det som bedöms vara barnets bästa.

Artikel 6 - Barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling.

Artikel 12 - Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad.¹³

Det är utifrån dessa fyra artiklar som Susanna Hedenborg och Johan Norberg presenterar Barnkonventionen i UNICEF:s *Idrottshandboken*.¹⁴ Samma artiklar utgår Aftonbladet ifrån i sin granskning av konventionen.¹⁵ Likaså kommer utgångspunkten i denna uppsats vara de fyra grundprinciperna. Detta då dessa artiklar är styrande för hur helheten ska tolkas.¹⁶ Exempelvis så uttrycker artikel 31 att varje barn har rätt till lek, vila och fritid.¹⁷ Att gå i skolan ger varken vila eller fritid, men att gå i skolan är viktigt för barnets bästa, som uttrycks i artikel 3. Detta innebär då att artikel 31 ska tolkas utifrån denna grundprincip.¹⁸

Om än utgångspunkten i denna uppsats kommer bygga på grundprinciperna, så kommer en rad andra artiklar att väga tungt. Det går nämligen inte att göra en fullständig utvärdering av de

¹³ UNICEF, *Barnkonventionen – kort version*, unicef.se (hämtad 2019-04-05).

¹⁴ Hedenborg, Susanna & Norberg, Johan (2018), *Idrottshandboken*, Göteborg: Göteborgstryckeriet, s 12–13.

¹⁵ Malmö FF kan tvingas till dramatisk förändring, *Aftonbladet*, 2019-02-22. Chockpris för att spela fotboll i Stockholm: 15 000 kr/år, *Aftonbladet*, 2019-02-24. Svensk idrott bryter mot Barnkonventionen, *Aftonbladet*, 2019-02-18. ”Vi vill inte peta undan killarna”, *Aftonbladet*, 2019-02-18. ”Tror inte toppning överlever nya lagen”, *Aftonbladet*, 2019-02-18. Öppnar för åldersgräns på selektering, *Aftonbladet*, 2019-02-22. Let's get ready to rumble, *Aftonbladet*, 2019-02-18. Petades som elvaåring – kom tillbaka och vann tre SM-guld, *Aftonbladet*, 2019-02-19.

¹⁶ Hedenborg & Norberg (2018), s 12.

¹⁷ United Nations, *Convention on the Rights of the Child*, 20 november 1989, 1577 UNTS 3, art. 31.

¹⁸ UN (1989), art. 3.

studerade svenska föreningarna utan att behandla alla de artiklar som är relevanta för deras verksamhet. Tidigare i denna uppsats berättas det om ”fallet Julle” som var den kanske mest uppmärksammande granskningen inom svensk idrott 2018. Julle blev utkastad från sitt fotbollslag, 8 år gammal, med hänvisning till att han var född som flicka och därav inte ansågs kunna spela med pojkar.¹⁹ Fallet faller främst inom ramen för Barnkonventionens artikel 8, som konstaterar varje barns rätt att behålla sin identitet.²⁰ Likaså konstaterar Inger Eliason i sin artikel, *The gap between formalised children’s rights and children’s real lives in sport*, att kunskapen om Barnkonventionen brister hos såväl idrottsledare som hos barn och ungdomar som idrottar.²¹ Med andra ord lever inte idrottsrörelsen upp till artikel 42, som fastslår att staten har till ansvar att förse sin befolkning, vuxna som barn, med kunskap om Barnkonventionen.²²

Med ovanstående exempel syftar jag att visa att en barnrättslig teoretisk grund måste beakta alla de artiklar som en fotbollsförening kan komma att beröra i sitt arbete och även om ett stort fokus naturligt hamnar på de fyra huvudprinciperna, så är det konventionen i sin helhet som utgör det juridiska ramverk som träder i kraft 2020. Jan Emil Ellingsen och Anne Danielsen menar att där finns en stor mängd av Barnkonventionens artiklar som är av relevans för idrotten och Karin Redelius menar att nästan samtliga av de 41 sakartiklarna kan kopplas till barns medverkan i idrottsrörelsen.²³

Det barnrättsliga perspektiv som byggs i detta avsnitt grundar sig i de fyra huvudprinciperna, men involverar också de artiklar som är relevanta för föreningarna jag senare analyserar.

2.1 Barnens bästa

Enligt artikel 3 i Barnkonventionen ska alla beslut som berör ett barn fattas utifrån barnets bästa.²⁴ Eftersom artikel 3 är en vägledande princip så ska alla övriga artiklar tolkas utifrån denna. Utöver detta så ska artikeln om barnets bästa tolkas utifrån varje enskilt barn, även om barnet tillhör en större grupp. I ett fotbollslag ska med andra ord varje enskilt barns bästa sättas

¹⁹ Fotbollskanalen i samarbete med Kalla fakta: 8-åring kastades ut från lag - klubben anser att han inte är en pojke, *Fotbollskanalen*, 2018-12-17.

²⁰ UN (1989), art. 8.

²¹ Eliasson, Inger (2017), *The gap between formalised children’s rights and children’s real lives in sport*, *International Review for the Sociology of Sport*, Vol. 52, Nr. 4, s 470-496.

²² UN (1989), art. 41.

²³ Ellingsen, Jan Emil, & Danielsen, Anne (2017), *Norwegian Children’s Rights in Sport and Coaches’ Understanding of Talent*, *The International Journal of Children’s Rights*, Vol. 25, Nr. 2, 414
Redelius (2012), s 8.

²⁴ UN (1989), art. 3.

i främsta rummet och inte endast lagets bästa.²⁵ Detta är givetvis en väldigt svår uppgift, då ett barn kan må bra av att en träning består av mestadels löpning på egen hand, medan ett annat barn mår bra av matchspelsliknande träning med hela laget. Dessa situationer kan en skicklig tränare reda ut genom att variera träningsupplägget och lyssna till barnens åsikter. Barnets bästa blir dock en alltmer komplex fråga då det rör selektering inom föreningar. Riksidrottsförbundets riktlinjer säger att pojkar och flickor i ungdomsåren, som innehar talang och ambition, ska ges möjligheten att göra en elitsatsning.²⁶ Samtidigt innebär någons elitsatsning att någon annan lämnas utanför. Selektion och frågan om *när* det ska få ske är en infekterad fråga inom idrotten, som problematiseras i följande avsnitt utifrån principen att barns idrott ska utformas efter barnets bästa.

2.1.1 Åldersfrågan och selektering

För att analysera föreningarna utifrån deras barnrättsliga åtaganden så är det viktigt att i grunden fastslå vem som är ett barn. Artikel 1 i Barnkonventionen är tydlig; alla människor under 18 år är barn och beskyddas därmed av konventionen.²⁷ När däremot frågor dyker upp om vad som är barnets bästa, vilken styrka barnets åsikt har och huruvida selektering ska accepteras inom idrotten, så blir åldersfrågan allt mer komplex. Att 7-åringar inte ska selekteras utefter prestationsförmåga håller nog de flesta med om, men om samma resonemang överförs till 17-åringar så höjs med stor sannolikhet ett antal ögonbryn. Likaså är det naturligt att det äldre barnets åsikt värderas tyngre än det yngres. För att på ett rimligt sätt kunna analysera de svenska föreningarnas verksamheter, så krävs det alltså först att åldersgränser beaktas.

Myndighetsåldern i svensk lagstiftning och i Barnkonventionen är 18 år. Vid 15 års ålder beräknas man dock som straffmyndig. Utöver detta finns där i samhället en rad åldersgränser för exempelvis olika körkort, alkohol och tillträde till evenemang. Celia Brackenridge framhäver att denna förvirring kring ålder och rättigheter märks tydligt inom idrotten. Exempelvis behandlas vuxna atleter som barn, då deras matvanor, sovtider och resemiddel kontrolleras av en tränare eller ledare. Samtidigt så blir talangfulla, unga idrottare ofta bemötta som vuxna med vuxenvärldens krav på prestation och resultat.²⁸ Idrottsforskaren Tomas Peterson stämmer in i argumentet att barn tvingas in i idrottens vuxenvärld och har lyft begreppen *tävlings- och föreningsfostran*, som är delvis motstridiga sätt att bedriva barn- och

²⁵ Hedenborg & Norberg (2018), s 20.

²⁶ RF (2015), s 26.

²⁷ UN (1989), art. 1.

²⁸ Brackenridge, Celia (2004), *Women and Children First? Child Abuse and Child Protection in Sport*, Sport in Society, Vol. 7, Nr. 3, s 323-324.

ungdomsidrott på. Samhällets stöd till idrotten baseras främst på föreningsfostran, som ger barnen inblick i idrottens demokrati och som uppmuntrar dem att idrotta och delta. Fokus är på att alla ska vara med och att alla ska utvecklas efter sin egen takt och förmåga. Tävlingsfostran, däremot, fokuserar främst på det idrottsliga uppdraget. Detta innebär att lära sig handskas med vinst och förlust samt att utvecklas till att bli en så duktig idrottsutövare som möjligt.²⁹ Hedenborg och Norberg skriver att en alltför tävlingsfostrande idrottsrörelse riskerar att ersätta barnens lek med vuxenidrottens allvar. Selektion, föräldrappress och resultathets följor och gör att barn tvingas anpassas till den seniora verksamheten snarare än tvärtom. Idrottsverksamhet som har ett för stort inslag av tävlingsfostran ses därmed inte i Idrottshandboken som förenlig med Barnkonventionen.³⁰ Inger Eliasson har, genom intervjustudier med såväl barn som tränare, konstaterat att barnen värdesätter att ha roligt och att finna nya vänner. Tränarna å andra sidan fokuserade mer på det idrottsliga uppdraget.

In contrast to the children's views, though, the fundamental value for the coaches was to ensure that the children's sporting abilities developed and that children, as players, could perform on a high level in football matches and ultimately win games. The coaches' stories and my observations of the practice sessions illustrated that one of the best things about football for coaches was teaching kids various football skills and seeing how the children improved their performance.³¹

Vid vilken ålder får då tävlingsfostran ta över? Vid vilken ålder slutar man vara barn inom idrotten och vid vilken ålder är en idrottare mogen för elitsatsning? Inom fotbollen finns en rad exempel på spelare som tävlat på absoluta elitnivå under 18 års ålder. Exempelvis så debuterade den norska fotbollstalangen Martin Ödegaard i den norska högsta ligan redan som 15-åring och spelade i Real Madrid som 16-åring med en lön på 20 miljoner kronor om året.³² Norge har sedan 2003 Barnkonventionen inkorporerad i norsk lag.³³ I de två högsta ligorna inom svensk herrfotboll (Allsvenskan och Superettan) fanns det, 2018, fem 16-åringar och ännu fler 17-åringar.³⁴ Det finns alltså utrymme för väldigt unga idrottare även på senior elitnivå.

²⁹ Redelius, Karin (2012), *Idrottsledarna och barnkonventionen: Om idrottande barns rättigheter*, Stockholm: Andrén och Holm AB, s 6.

³⁰ Hedenborg & Norberg (2018), s 21.

³¹ Inger Eliasson (2015), "In different sports worlds": *Socialisation among children, coaches, and parents in girls' and boys' football teams*, *European Journal for Sport and Society*, vol. 12, nr. 2, s 199.

³² Martin Odegaard: Teenager completes Real Madrid move, *BBC News*, 2015-01-22. Så blir 16-åringens miljonärlyxliv, *Aftonbladet*, 2015-01-20.

³³ Ellingsen, Jan Emil, & Danielsen, Anne (2017), *Norwegian Children's Rights in Sport and Coaches' Understanding of Talent*, *The International Journal of Children's Rights*, Vol. 25, Nr. 2, 414-415.

³⁴ Yngsta spelarna i Allsvenskan och Superettan 2018, *Tipselit*, 2018-11-21.

Tävlingsfostran får kritik då den inte tar hänsyn till barnets bästa och därmed bryter mot artikel 3 i Barnkonventionen.³⁵ Samtidigt är det svårt att motivera hur en fotbollsspelare som Martin Ödegaard bör vänta med klivet in i vuxenidrotten. Ödegaard och alla andra unga talanger, som visat att det går att tävla med vuxna på elitnivå, gör att 18-årsgränsen i Barnkonventionen rimligen inte kan appliceras på alla idrottens delar.

Karin Redelius, som på uppdrag av Riksidrottsförbundet (RF) skrivit *Idrottsledarna och Barnkonventionen*, ser också ett behov att definiera vem som är ett barn. Redelius tar inte avstamp i Barnkonventionen, utan vänder sig till Nationalencyklopedin; som ger ett antal förslag på vem som är ett barn.

I Nationalencyklopedin ges skilda definitioner av barn. Ett barn kan både vara en ”icke köns mogen individ” eller ”människa som inte vuxit färdigt till kropp och själ” men också ”en som är under någon slags åldersgräns som beror på sammanhanget”.³⁶

Redelius fastnar vid den sista formuleringen, som uttrycker hur åldersgränsen beror på sammanhanget. Det sammanhang som fotbollsrorelsen utgör innebär en stor variation åldersbenämningar likt knattfotboll, barnfotboll, ungdomsfotboll, juniorfotboll och så vidare, vilket försvårar exakta åldersgränser.

Som tidigare nämnt så öppnade Stockholms Stad upp för selekteringsförbud innan 15-års ålder, som en följd av Aftonbladets granskning av idrotten och Barnkonventionen.³⁷ Att kommunen inte valde att sätta en 18-årsgräns är ytterligare underlag för att barn i vissa fall anses mogna att ta klivet in i tävlingsfostran och senioridrottens allvar. 15-årsgränsen är dessutom rimlig i förhållande till att barn vid denna ålder förväntas fatta ett klokt beslut om vad de ska studera i gymnasiet, ett beslut som kan vara avgörande för barnets framtid. Vid gymnasieval är det dessutom brett accepterat att en selektering sker baserad på prestation.

Det finns en viss hjälp att finna utifrån. I Norge implementerades Barnkonventionen i lag 2003 och där har således idrottsrorelsen gjort vissa förändringar. Det norska ramverket för barns rättigheter inom idrotten (CRS) är framtaget av norska ”Idrettstinget” och fungerar som ett skydd för alla barn upp till 13 års ålder. CRS bygger på Barnkonventionen och är bindande för samtliga norska idrottsledare, som arbetar med barn under 13 år.³⁸ Den svenska motsvarigheten

³⁵ Hedenborg & Norberg (2018), s 21.

³⁶ Redelius (2012), s 6-7.

³⁷ Brenning, Patrik, Öppnar för åldersgräns på selektering, *Aftonbladet*, 2019-02-22.

³⁸ Ellingsen & Danielsen (2017), s 414-415.

till Idrottstinget, Riksidrottsförbundet, skiljer också på barn över och under 13 år. I RF:s styrdokument *Idrotten vill* skiljs nämligen barnidrott och ungdomsidrott åt vid just 13 års ålder.³⁹ Ungdomsidrotten definierar RF som idrotten för ungdomar och unga vuxna och åldersspannet är 13-25 år.⁴⁰

Alla människor under arton år är barn, men samtidigt har sammanhanget betydelse för huruvida åldersgränser utformas efter barnens bästa. 15-åringar måste kunna selekteras utefter prestation, då fotbollsspelare i denna åldern kan vara mogna att kliva in i senior verksamhet. Samtidigt är det problematiskt att 8-åringar tvingas in i vuxenvärldens press och krav på prestation, särskilt då unga barns idrott ska associeras med glädje och lek. Detta enligt RF:s målsättning för barnidrott upp till och med 12 års ålder.⁴¹ Forskning visar också att unga idrottare som är födda tidigt på året presterar bättre, då de utvecklats mer än sina jämnåriga som är födda senare på året.⁴² Likaså har det visats att en överväldigande majoritet av idrottare i Olympiska Spelen inte specialiserat sig inom en specifik idrott innan 12-års ålder.⁴³

Selektering är en komplex fråga och framförallt då åldersgränser börjar diskuteras. Vad som kan konstateras genom den ovanstående diskussionen är att där finns ett visst stöd för selektering över 12 års ålder och stödet blir starkare ju äldre barnen är. Däremot är det ingen forskning som explicit uttrycker stöd för selektering innan barn kommit upp i 13 års ålder. Det går också att konstatera att selekteringsfrågan kräver tydligare riktlinjer än att endast utgå från barnets bästa. För att ett barn mår bra av att få mäta sin talang med de duktigaste innebär ofta att ett annat barn mår dåligt av att selekteras ut.

2.1.2 Press från föräldrar

En fotbollsförening innehar rollen att uppfylla två mål som är delvis motstridiga, tävlingsuppfostran och föreningsuppfostran.⁴⁴ Hedenborg och Norberg lyfter att föräldrappress är en möjlig konsekvens av ett för stort inslag tävlingsfostran, det vill säga ett för stort fokus på den idrottsliga utvecklingen av barnen.⁴⁵ Eliasson konstaterar att viljan att barnen ska vinna matcher ibland blir för stor från föräldrar, vilket uttrycks av en av de föräldrar som intervjuas:

³⁹ RF (2015), s 21 & 23.

⁴⁰ RF (2015), s 11.

⁴¹ RF (2015), s 21.

⁴² Ellingsen & Danielsen (2017), s 427.

⁴³ David, Paulo (1999), *Children's rights and sport: Young athletes and competitive sports: exploit and exploitation*, The International Journal of Children's Rights, vol. 7, nr. 1, s 79.

⁴⁴ Redelius (2012), s 6.

⁴⁵ Hedenborg & Norberg (2018), s 21.

“There is a risk that winning becomes too important, which means that some players are forgotten along the way. As a parent, I also want them to win but you have to stop sometimes; after all, we’re working with kids.”⁴⁶

En alltför stor press från föräldrar kan innebära att barnens lekfulla idrott får inslag av vuxenvärldens krav på prestation. För att fotbollsverksamhet ska bedrivas utifrån barnens bästa, så är det verksamheten som ska anpassas till barnen och inte tvärtom.⁴⁷ Det måste dock finnas en rimlig förväntan på vad föreningar kan göra för att motverka föräldrapress, då det trots allt är föräldrarna som har huvudansvaret för barnens uppfostran. Detta enligt artikel 5 i Barnkonventionen.⁴⁸ Däremot är det föreningarna som styr balansen mellan tävlings- och föreningsfostran, vilket därmed innebär att de rimligen kan ifrågasättas om det visar sig att spelarnas föräldrar sätter allt för stor press på sina barn. Dessutom visar Eliasson i sin forskning att föräldrar sällan vågar kritisera tränarna och att där, kring ett fotbollslag, råder en miljö där föräldrarna kliver åt sidan med sitt huvudansvar och låter tränarna bestämma.⁴⁹ Därav är det troligt att föreningen, som ansvarar för tränaren, har en möjlighet att motverka för stor föräldrapress. I alla fall kring matcher och träningar, där tränaren har den överordnade hierarkiska positionen.

2.2 Alla barns lika värde

Svensk idrotts stora människorättsliga potential bygger mycket på att människor samlas runt ett klubbmärke och kärleken till sporten, oavsett bakgrund. Det ingår i idrottens värdegrund att alla människor ska kunna vara med och delta utifrån sina egna förutsättningar.⁵⁰ Det är lätt att ta allas lika värde för givet och frånsä de problem som fortfarande florerar inom fotbollen och andra idrotter. Män och pojkar har bättre förutsättningar än kvinnor och flickor, icke-heterosexuella personer möter diskriminering, de med varierade funktionshinder utesluts och den ekonomiska påfrestningen blir för stor för många.⁵¹ I denna uppsats inledande kapitel beskrivs bland annat fallet ”Julle” och SHL-spelaren som använde sexistiskt språkbruk. Dessa två händelser är inte isolerade inom idrotten. 15-åriga Leon blev 2019 uppmärksam i media, efter att han talat ut om de rasistiska påhopp han ständigt får av motståndarna då han spelar

⁴⁶ Eliasson (2015), s 205.

⁴⁷ Hedenborg & Norberg (2018), s 21.

⁴⁸ UN (1989), art. 5.

⁴⁹ Eliasson (2015), s 205.

⁵⁰ RF (2015), s 12

⁵¹ Hedenborg & Norberg (2018), s 30.

ishockey.⁵² 2011 blev Anton Hysén den *första* herrfotbolls-spelaren att komma ut offentligt som homosexuell. I en intervju med tidningen *Offside* ställde han frågan ”Var fan är alla andra?” och ifrågasatte fotbollens heteronorm.⁵³ Genom att följa medierapportering kring idrott så påminns man ständigt att idrotten inte är befriad från diskriminering och att alla barns lika värde inte är så självklar som den uttalas i idrottens värdegrund.

I denna uppsats kommer föreningarna analyseras utifrån deras övergripande arbete med allas lika värde och utöver detta kommer en ytterligare fördjupning göras inom könsbaserad och ekonomisk uteslutning.

2.2.1 Jämställdhet

I Aftonbladets artikel ”Svensk idrott bryter mot barnkonventionen” uttalar sig en representant från RF på följande sätt, angående förutsättningarna för pojkar och flickor inom svensk idrott:

De flesta idrotter skapades en gång av män för män och det har medfört att strukturer och kulturer lever kvar på vissa håll. Mycket av det sker omedvetet men sammantaget ser vi ett mönster där tjejer har sämre förutsättningar. Det finns dock en mycket större medvetenhet kring detta idag och idrottsrörelsen tar krafttag i frågan, men det går fortfarande för långsamt.⁵⁴

Fotbollen är en idrott där genusstrukturer existerar och där en maskulin kultur dominerar. En väldigt simpel notering att göra är att högsta ligan inom herrfotbollen kallas ”Allsvenskan”, medan damernas högsta liga kallas ”Damallsvenskan”. Hedenborg och Norberg lyfter också hur vissa sporter ses som maskulina, exempelvis ishockey, medan andra ses som feminina, exempelvis ridsport.⁵⁵ Riksidrottsförbundet rapporterade 2018 att ishockeyn består av 86% män/pojkar och inom ridsporten är 91% av utövarna kvinnor/flickor. Inom fotbollen fanns det nästan 650 000 aktiva män/pojkar. Siffran för kvinnor/flickor var nästan 300 000.⁵⁶ Även om mängden män/pojkar är nästan dubbelt så stor som mängden kvinnor/flickor inom svensk fotboll, så är deltagarantalet betydligt mer jämlikt än i exemplen ridsport och ishockey.

Deltagarantalet mellan män och kvinnor inom fotbollen är dock inte i proportion med kapitalfördelningen inom idrotten. I Unionens undersökning *Ojämn spelplan* framgår det att mäns

⁵² Leon, 15, går till polisen efter rasistiska påhopp, *Aftonbladet*, 2019-03-13.

⁵³ Anton Hysén, 20: Jag är homosexuell, *Expressen*, 2011-03-09.

⁵⁴ Svensk idrott bryter mot Barnkonventionen, *Aftonbladet*, 2019-02-18.

⁵⁵ Hedenborg & Norberg (2018), s 31.

⁵⁶ Riksidrottsförbundet (2018), *Idrotten i siffror*, s 15.

löner på fotbollens högsta nivå, 2016, var 98,7% högre än kvinnornas.⁵⁷ För barn innebär detta att framtidsutsikterna ser ljusare ut för pojkar än för flickor. I denna uppsats kommer jag främst analysera vilka förutsättningar som föreningar ger flickor respektive pojkar att utvecklas.

2.2.2 Den ekonomiska aspekten

Alla barns lika värde innebär också att alla barn har rätt att vara med.⁵⁸ För att infria allas rätt att vara med, så krävs det också att alla har råd att vara med. Hedenborg och Norberg skriver att barn i välbärgade familjer idrottar mer än barn i familjer med sämre ekonomi och att svenska hushåll med idrottande tonåringar i genomsnitt lägger ut runt 10 000 kronor om året på idrottsrelaterade utgifter.⁵⁹

Fotbollen är långt ifrån en av de sporterna med dyrast utrustning. För att hårdra det lite så krävs ett par fotbollsskor, benskydd, en t-shirt, ett par shorts och fotbollsstrumpor. Beroende på vilken kvalitet produkterna har så kan priset för all nödvändig utrustning ligga mellan cirka 500 kronor och 4500 kronor.⁶⁰ Även om en fotbollsspelare kan komma relativt billigt undan gällande utrustning så tillkommer oftast medlemsavgifter, cupavgifter, resekostnader och dylikt. För att verkligen kunna besvara frågan om allas rätt att vara med infrias, så måste föreningarnas kostnader gentemot medlemmarna tas i åtanke. I Stockholmsföreningen IF Brommapojkarna ska först en medlemsavgift på 4900 kronor betalas och därefter kan 1000 – 16 000 kronor tillkomma i kostnad för olika aktiviteter.⁶¹ Att ett hushåll med två barn ska betala upp emot 30-40 000 om året för att deras barn ska spela fotboll är inte förenligt med principen om allas rätt att vara med.

2.3 Rätten till liv och utveckling

Artikel 6 i Barnkonventionen uttrycker barns rätt till liv, överlevnad och utveckling.⁶² Hedenborg och Norberg menar att detta innebär ett ansvar för idrotten att alla barns fysiska och psykiska hälsa ska säkerställas, något som också återkommer i Barnkonventionens artikel 19.⁶³

Att barn skadas fysiskt i samband med fotbollsspelande är en given, och brett accepterad, biverkning till idrottandets alla positiva effekter. Det råder troligen så när på enhällighet kring

⁵⁷ Unionen (2019), *Ojämn spelplan: Kartläggning av löner, villkor och förutsättningar inom svensk fotboll*, Stockholm: Unionen, s 2.

⁵⁸ Hedenborg & Norberg (2018), s 29.

⁵⁹ Hedenborg & Norberg (2018), s 33.

⁶⁰ Priserna baseras på information från stadium.se.

⁶¹ Chockpris för att spela fotboll i Stockholm: 15 000 kr/år, *Aftonbladet*, 2019-02-24.

⁶² UN (1989), art. 6.

⁶³ UN (1989), art. 19. Hedenborg & Norberg (2018), s 59.

åsikten att denna risk är värd att ta eftersom det är bra att barn rör på sig och har kul när de idrottar. Dessutom är dödsfall eller allvarliga skador väldigt ovanliga inom barn- och ungdomsidrott och om det händer så hör det oftast ihop med någon form av hjärtsjukdom, eller en mycket allvarlig olyckshändelse. Att skador uppstår som en del av spelet är en naturlig del av idrottandet, men klubbar har även här ett ansvar att på bästa möjliga sätt förebygga och utbilda spelare för att undvika skador.⁶⁴

Så länge fotboll spelas bland barn så kommer risken för benbrott och diverse andra skador förekomma. Detta kan vara svårt att förebygga för en förening, då skadorna ofta är en följd av olyckshändelser. Skador till följd av mobbning, sexuellt utnyttjande eller misshandel är det dock av största vikt att föreningar arbetar med att fullkomligt eliminera. Utöver detta så är det viktigt att barn skyddas mot vuxna som kan tänkas göra dem illa. Uppmärksammade skandaler har drabbat bland annat friidrotten och gymnastiken när ledare förgripit sig på barn.⁶⁵ Fotbollen har sällan stått i fokus för denna typ av övergrepp, men har samtidigt inte varit helt fredad. 2002 åtalades fyra spelare i AIK för våldtäkt då de förgripit sig på två yngre lagkamrater, som en del av en inkilningsritual.⁶⁶ 2016 uppdagades det att en tränare som varit verksam i flera föreningar i Stockholmstrakterna, våldtagit barn. Mannen dömdes till 8 års fängelse och 2018 dömdes han till ytterligare 2 år, då ett nytt fall lades fram. Han dömdes för 32 fall av grov våldtäkt mot barn och för grovt sexuellt ofredande.⁶⁷ Föreningar ska inte fungera som en polisiär myndighet över sin personal, men bör ha ett förebyggande arbete på plats för att undvika övergrepp mot barn. Brackenridge menar att föreningar tenderar att förneka att risken för övergrepp existerar inom den egna verksamheten.⁶⁸ Därför är ett viktigt steg att acceptera att risken finns och ta upp ämnet inom föreningarna. Hedenborg och Norberg belyser särskilt att ledare ska vara införstådda i föreningens värdegrund, att en krisplan finns på plats och att ledare är uppmärksamma på barns beteende och hälsa.⁶⁹

En ytterligare aspekt som följer barns fysiska och psykiska skydd är rätten att skyddas mot droger, artikel 33 i Barnkonventionen.⁷⁰ Problem med alkohol eller droger är en av de signaler

⁶⁴ Hedenborg & Norberg (2018), s 61.

⁶⁵ Hedenborg & Norberg (2018), s 59-61.

⁶⁶ Nouri om inkilningen i AIK: ”Hemskt - kulturen i klubben var så på den tiden”, *Fotbollskanalen*, 2017-02-14.

⁶⁷ Fotbollstränare döms igen – för grova barnvåldtäkter, *Expressen*, 2018-10-18.

⁶⁸ Brackenridge (2004), s 330.

⁶⁹ Hedenborg & Norberg (2018), s 65-66.

⁷⁰ UN (1989), art 33.

som Hedenborg och Norberg anser att ledare ska vara uppmärksamma på.⁷¹ Det är också viktigt att föreningen i sin tur har tydliga alkohol- och drogpolicy för att stärka barns skydd.

2.4 Barns rätt till sin åsikt

Den fjärde grundprincipen i Barnkonventionen, artikel 12, berör barns rätt att uttrycka sin åsikt och mening i alla frågor som rör dem.⁷² Hedenborg och Norberg skriver att där finns studier som visar att barn ofta uppfattar idrotten som vuxenstyrd.⁷³ Barnens uppfattning stämmer bra överens med verkligheten. Brackenridge uttrycker att barn sällan blir konsulterade eller representerade i beslutfattningsprocesser inom idrotten. Detta även i frågor som direkt berör barnen.⁷⁴ Inger Eliasson, som intervjuat barn, tränare och föräldrar i en svensk fotbollsförening, konstaterar att barnen värderar vänskap och att ha roligt högst inom fotbollen.⁷⁵ Detta låg inte i linje med tränarnas uppfattning, som värderade barnens fotbollsmässiga utveckling högst. En av tränarna uttryckte att hans uppgift var att träna barnen även om de protesterade ibland och att visa barnen att det är tränaren som bestämmer vad som ska göras.⁷⁶

Att inte erbjuda barnen delaktighet i sin idrott är inte förenligt med Barnkonventionen. Delaktigheten kan innebära att barnen ges en röst inom föreningen, som exempelvis medlemmar. Det kan också innebära att barnen exempelvis bjuds in att delta i planerandet av träningsupplägget.⁷⁷

Huruvida de föreningar som studeras i denna uppsats låter barnen komma till tals och uttrycka sin åsikt är svårt att analysera utifrån det valda primärmaterialet. Eliassons studie, som tar till vara på barnens åsikter, besvarar denna fråga bättre. Vad som däremot kan studeras i denna uppsats är vilka indikationer som ges i primärmaterialet. Finns där inslag som tyder på att barnen får/inte får komma till tals? Eftersom samtliga studerade föreningar menar att deras utbildningar är på elitnivå, så finns där en risk att barnens åsikter skjuts undan till förmån för elittränare och vuxna fotbollsexperter.

⁷¹ Hedenborg & Norberg (2018), s 72.

⁷² UN (1989), art. 12.

⁷³ Hedenborg & Norberg (2018), s 43.

⁷⁴ Brackenridge (2004), s 323.

⁷⁵ Eliasson (2015), s 195.

⁷⁶ Eliasson (2015), s 199.

⁷⁷ Hedenborg & Norberg (2018), s 45.

3. Kvalitativ innehållsanalys

Denna uppsats analys kommer bygga på en kvalitativ innehållsanalys av barn- och ungdomsverksamheten i föreningarna AIK, Hammarby IF, Malmö FF och IFK Norrköping. Den kvalitativa innehållsanalysen möjliggör analys av de manifesta inslagen i dokumenten och öppnar därmed också upp för identifiering av de latenta delarna.⁷⁸ Med andra ord möjliggör metoden såväl en inblick i föreningarnas uttryckta åtaganden, som i de punkter som lämnas utanför. Genom att analysera fyra föreningars verksamheter, så finns även möjligheten att identifiera innehåll i en viss förening för att sedan jämföra huruvida andra föreningar presenterar detsamma. Vidare så innebär den kvalitativa analysen att endast det väsentliga innehållet i analysmaterialet lyfts fram.⁷⁹

Den kvalitativa innehållsanalysen skiljer sig från den kvantitativa i den mån att ingenting räknas eller mäts. Metoden öppnar också upp för mer komplicerade tolkningar än vad den kvantitativa innehållsanalysen möjliggör.⁸⁰ Målet med denna uppsats är inte att mäta hur ofta barnrättsliga kopplingar återges i de studerade i dokumenten, utan snarare *om* vissa givna parametrar råder. Dessa parametrar utformas, i form av frågor och kategorier, efter det barnrättsliga perspektiv som presenteras i föregående avsnitt av denna uppsats och svaren på frågorna utgör resultatet av undersökningen.⁸¹

Formen av kvalitativ innehållsanalys som används beskrivs genom Sarah Shannon och Hsieh Hsiu-Fang som en "Directed Content Analysis". Detta är ett deduktivt tillvägagångssätt som i denna uppsats utgår från ett barnrättsligt perspektiv.⁸² Peter Esaiasson beskriver i *Metodpraktiken* förhållningssättet som ett arbete med förhandsdefinierade kategorier.⁸³ De förhandsdefinierade kategorier som kommer användas i denna uppsats bygger på Barnkonventionens huvudprinciper, artikel 2, 3, 6 och 12. Fördelen med detta förhållningssätt är att det redan existerade ramverket (*Ett barnrättsligt perspektiv*) bidrar till preciserade kategorier, som materialet kodas under.⁸⁴ Den erfarenhet som jag personligen besitter genom min anställning på Malmö FF (*1.3. Forskningsetiska bedömningar*) bidrar också till ytterligare

⁷⁸ Boréus, Kristina (red.) & Bergström, Göran (2016), *Textens mening och makt*, Lund: Studentlitteratur AB, s 51.

⁷⁹ Esaiasson, Peter (2003), *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, upplaga 2:4, Stockholm: Norstedts Juridik AB, s. 238.

⁸⁰ Boréus (red.) & Bergström (2016), s 50.

⁸¹ Esaiasson (2003), s. 238.

⁸² Hsieh, Hsiu-Fang & Shannon, Sarah (2005), *Three Approaches to Qualitative Content Analysis*, *Qualitative Health Research*, Vol. 15, Nr. 9, s 1280.

⁸³ Esaiasson (2003), s 240.

⁸⁴ Hsieh & Shannon (2005), s 1280.

precisering av kategorierna. Likaså används Aftonbladets granskning samt tidigare forskning i preciseringssyfte.

Tillvägagångssättet för den kvalitativa innehållsanalysen i denna uppsats inleds med läsning av materialet, vilket görs upprepade gånger och i noggrant manér.⁸⁵ Relevanta passager i föreningarnas dokument som passar in under kategorierna *Barnets bästa*, *Alla barns lika värde*, *Barns rätt till liv och utveckling* eller *Barns rätt till sin åsikt* plockas ut. Därefter kodas de urklippta delarna av materialet in i relevanta underkategorier, såsom *Selektering och åldersfrågan* eller *Den ekonomiska aspekten*.⁸⁶ I vissa fall finns inga underkategorier att tillgå och då behålls materialet under den huvudsakliga kategoriseringen. Frågorna som presenteras tillsammans med kategoriseringen nedan ska betraktas som ett förtydligande av vilka passager i föreningarnas dokument som är intressanta för denna uppsats. De förhandsdefinierade kategorier som används i analysen och de frågor som ställs till materialet är följande:

Barnets bästa

Selektering och åldersfrågan – Sker en selektering i föreningarna och vid vilken ålder sker då selekteringen?

Press från föräldrar - Vilka riktlinjer förmedlar föreningarna till barnens föräldrar?

Alla barns lika värde – Är alla barn välkomna i föreningen och behandlas de lika?

Jämställdhet – Skiljer sig flick-/pojkevksamheten och i sådana fall, på vilket sätt?

Den ekonomiska aspekten – Vilka kostnader medföljer för spelare i föreningen?

Alla barns rätt till liv och utveckling – Hur arbetar föreningarna för att säkra barns psykiska och fysiska hälsa?

Barns rätt till sin åsikt – Hur är barnens möjligheter att påverka verksamheten?

Denna kategorisering görs för att besvara huruvida föreningarna lever upp till de fyra huvudprinciperna i Barnkonventionen. I de fall där en förening inte har några passager som passar in under en viss kategori så genereras också ett resultat. Nämligen att den specifika föreningen inte arbetar utifrån den berörda kategorin eller att föreningen utelämnat arbetet från det studerade materialet (primär- och sekundärmaterial).

⁸⁵ Esaiasson (2003), s 234.

⁸⁶ Hsieh & Shannon (2005), s 1281.

Det kodade materialet presenteras i form av citat eller löpande text och analyseras utifrån kriterierna som presenteras i det barnrättsliga perspektivet. Det sammantagna materialet som lyfts ur primärmaterialet ska besvara uppsatsens huvudsakliga frågeställning: Hur bedriver svenska elitfotbollsföreningar sina barn- och ungdomsverksamheter och på vilket sätt är föreningarnas arbete kompatibelt med Barnkonventionen?

Nackdelen med att arbeta utifrån förhandsdefinierade kategorier är att studier tenderar att finna material som stöttar det teoretiska ramverket och därav missar aspekter som går emot teorin. I denna uppsats är dock problematisering av såväl Barnkonventionen som föreningarnas verksamhet i centrum och därav undviks en partisk analys.⁸⁷

⁸⁷ Hsieh & Shannon (2005), s 1283.

4. Forskningsöversikt

Forskning kring svensk fotboll, med koppling till mänskliga rättigheter, är relativt svår att finna. Desto lättare är det att finna forskning rörande svensk fotboll utifrån ett sociologiskt, medicinskt eller idrottspedagogiskt perspektiv. Genom att fokusera på en internationell kontext så blir materialet förvisso allt mer omfattande, men fokuset på mänskliga rättigheter är allt som oftast kopplat till stora evenemang såsom världsmästerskapen i fotboll eller Olympiska Spelen. Jonas Burgheims forskning är kopplad till just ”mega sporting events”, såsom VM och OS, och menar att mänskliga rättigheter succesivt får en större roll inom idrotten. Efter att mycket av uppmärksamheten tidigare riktats mot enskilda incidenter inom idrotten så ser Burgheim nu att ett nytt, mer omfattande, människorättsperspektiv byggs runt sport.⁸⁸

Varför forskningsfältet på mänskliga rättigheter och sport är tunt är inte helt lätt att förstå. Som visat ett flertal gånger i denna uppsats så är det mediala intresset otroligt stort. Våren 2019 har svenska fotbollssupportrars rättigheter varit på tapeten, då relationen mellan polis och supportrar försämrats avsevärt.⁸⁹ Fotbollen har i debatten beskrivits som bland annat Sveriges största kulturella rörelse. Burgheim skriver att idrotten som helhet ofta ses som en subkultur eller till och med en ny religion och trycker särskilt på idrottens storhet i mediautrymme och ekonomiska medel. Burgheim citerar också FN:s människorättsråd som fastslår att sport, likt annan mänsklig aktivitet, ska genomföras i respekt till mänskliga rättigheter.⁹⁰ Mot denna bakgrund är det givet att forskning på mänskliga rättigheter och idrott behövs och kan bidra till samhället i stort.

Smalnas forskningen åt ytterligare till barns rättigheter inom idrotten så är materialet än mer begränsat, vilket Inger Eliasson konstaterar i artikeln *“In different sports worlds”: Socialisation among children, coaches, and parents in girls’ and boys’ football teams*. Eliasson skriver utifrån ett sociokulturellt perspektiv och visar hur barns, tränares och föräldrars syn på barnfotboll skiljer sig.⁹¹ Artikeln bygger på en fältstudie över 8 månader, där barnfotbollsspelare, tränare och föräldrar intervjuats.⁹² Liknande fältstudie finns att finna av Jesper Fundberg som 2008 publicerade sin doktorsavhandling *Kom igen, gubbar! Om pojkfotboll och maskuliniteter* efter att nära följt ett pojkfotbollslag i fyra säsonger. Avhandlingen bygger på

⁸⁸ Burgheim, Jonas (2016), s 40-42.

⁸⁹ Se exempelvis: Situationen är ohållbar efter avslöjandet om Björn Eriksson, *Expressen*, 2019-06-01.

⁹⁰ Burgheim, Jonas (2016), s 26.

⁹¹ Eliasson (2015), s 187.

⁹² Eliasson (2015), s 190.

intervjuer med spelare och tränare, samt författarens egna observationer. Från fältstudien framgår normer och ideal inom pojkfotbollsmiljön, som jag själv känner igen efter att ha spelat fotboll hela min barndom. Framförallt beskriver Fundberg en maskulin sfär där heterosexuallitet och hegemonisk maskulinitet florerar.⁹³

Såväl Eliassons som Fundbergs artiklar sticker ut, då de tar vara på barnens åsikter. Detta inslag är särskilt intressant då väldigt mycket av forskningen på Barnkonventionen, med koppling till idrott, missar denna aspekt. Detta trots artikel 12, som fastslår barns rätt till att få sin röst hörd i alla frågor som rör dem själva. Eliasson trycker särskilt på bristen av barns perspektiv i tidigare forskning:

Children, and particularly the child's perspective, have also been relatively invisible in previous research on children's sports despite indications that children have difficulties in making their voices heard among adults.⁹⁴

Eliassons och Fundbergs forskning ger en insyn i vad barn värderar med sin idrott och bidrar därför med viktiga insikter för denna uppsats teoretiska diskussion. Särskilt då denna uppsats faller in under kategorin barnrättsforskning som inte grundar sig i intervjuer med rättighetsinnehavaren, det vill säga barnen. Istället fokuserar denna uppsats på elitföreningen och så till vida den instans som är hierarkiskt överordnad både barnen och tränaren.

Forskning som grundar sig i intervjuer med idrottsledare är betydligt mer förekommande, än den som grundar sig i barnens eller föreningens ställning. Jan Emil Ellingsen och Anne Danielsen skriver om idrottsledarens roll utifrån den norska kontexten. För svensk idrott är denna forskning av betydelse, då Norge implementerade Barnkonventionen i statlig lag redan 2003. I verket fokuserar författarna främst på ledarens syn på talang och talangutveckling utifrån ett barnrättsligt perspektiv. Slutsatsen är att ledarna överlag uttalar sig på ett sätt som visar att idrotten bedrivs i linje med barns rättigheter, men också att vissa av tränarna uttrycker sig i strid mot Barnkonventionen.⁹⁵ Exempelvis uttryckte vissa tränare att de började med talangidentifiering redan vid 6–7-års ålder, vilket kan vara oförenligt med barnens bästa.⁹⁶ Liknande resonemang för också Karin Redelius i artikeln *Idrottsledarna och barnkonventionen – Om idrottande barns rättigheter*. Studien bygger likt Ellingsens och Danielsens på intervjuer

⁹³ Fundberg, Jesper (2008), *Kom igen, gubbar! Om pojkfotboll och maskuliniteter*, Stockholm: Carlsson Bokförlag, s 194-195.

⁹⁴ Eliasson (2015), s 192.

⁹⁵ Ellingsen & Danielsen (2017), s 432-433.

⁹⁶ Ellingsen & Danielsen (2017), s 427.

med idrottsledare med bas i ett barnrättsligt perspektiv. Redelius menar att ledarna tenderar att fokusera på tävlingsfostran, vilket innebär det sportsliga uppdraget. Ledarna håller med om barns rätt att utvecklas, men Redelius tolkar även att ledarna ålägger barnen en skyldighet att utvecklas. Detta då ledarna ser den idrottsliga utvecklingen som det främsta målet med träningen och därav inte ser en anledning till idrottande då ett barn inte utvecklas. En tränare uttrycker det så här; ”Och om man inte längre utvecklas som spelare, då finns det så mycket annat man kan göra i klubben; vara domare till exempel”.⁹⁷

En annan forskare som stämmer in i kritiken mot ett för stort inslag av tävlingsfostran är Michael Austin. I artikeln *Do children have a right to play?* belyser han dels hur ett “win at all costs”-perspektiv kan skada barnen såväl fysiskt, genom att exempelvis spela trots skador, som psykiskt.⁹⁸ Austin presenterar dock också en problematik med att idrottens inslag av tävling försvinner och att det enda målet är att barnen ska ha kul:

If fun is taken to be the sole or primary goal, this could undermine the moral and social development possible in sport, because it is not always fun to sacrifice for others, put off short-term pleasure for a long-term goal, be a gracious loser, or be patient with the failures of one's teammates.⁹⁹

Austins perspektiv är intressant, då han problematiserar att pendeln svänger så pass långt ifrån tävlingsfostran att det idrottsliga uppdraget försvinner. Hedenborg och Norberg tar visserligen inte resonemanget så långt som Austin, men hävdar ändå att det idrottsliga uppdraget är en självklar komponent inom idrotten.¹⁰⁰

Paulo David hävdar att 1970-talet kom att förändra idrotten åt att fokusera mer på tävlingsmomentet. Att vinna var inte längre endast en ära, utan innebar nu även ekonomiska och kommersiella fördelar. Detta slog över på barnen då det blev ett fokus på hur barn kunde bidra till idrotten snarare än tvärtom. Ett stort fokus lades på att utveckla de främsta talangerna.¹⁰¹ Davids artikel *Children's rights and sport* publicerades 1999 och är det äldsta verk som omnämns i detta avsnitt. David har, likt senare forskning, fokuserat just på hur en strävan att utveckla barnens idrottsliga förmåga, tävlingsfostran, riskerar att sätta för mycket

⁹⁷ Redelius (2012), s 21.

⁹⁸ Austin, Michael (2007), *Do Children Have a Right to Play?*, Journal of the Philosophy of Sport, vol. 34, nr. 2, s 143

⁹⁹ Austin, (2007), s 144.

¹⁰⁰ Hedenborg & Norberg (2018), s 21.

¹⁰¹ David (1999), s 53-54.

press på barnen och därigenom riskera barnens fysiska och psykiska hälsa.¹⁰² Det 20-åriga spannet som täcks genom denna forskningsöversikt visar att problematiken som David identifierade 1999, fortfarande lever kvar.

Den stora mängden forskning som behandlar just balansen mellan tävlings- och föreningsfostran visar komplexiteten som artikel 3 (barnets bästa) för med sig i idrotten. I Aftonbladets granskning fick artikel 3 och framförallt selekteringsfrågan stort fokus, då det är en av idrottens mest omdebatterade frågor.

Ett lika uppmärksammat område är (o)jämligheten mellan män/pojkar och flickor/män inom idrotten. Celia Brackenridge fokuserar i artikeln *Women and Children First? Child Abuse and Child Protection in Sport* på en brittisk kontext, där frågan om barns rättigheter inom idrott lyftes under 1990-talet efter en rad uppmärksammade skandaler inom idrotten, då barn råkade illa ut.¹⁰³ Detta skulle resultera i en särskild enhet för barns skydd inom brittisk idrott, som påbörjade sitt arbete 2001.¹⁰⁴ Brackenridge menar att medvetenheten, 2004, om barns rättigheter inom idrotten är väldigt stor, men att idrotten fortfarande har stora problem med att främja en jämställd idrott mellan pojkar/flickor och män/kvinnor. Istället ser Brackenridge att fokuset på barns rättigheter har kommit på bekostnad att allmänheten frångår sexuell diskriminering som gäller människor över 18 år. Samtidigt ser Brackenridge en möjlighet för barns rättigheter att fungera som en språngbräda som hjälper idrottens (o)jämlighet mellan könen att nå allmänhetens blickfång.¹⁰⁵ 15 år efter publikationen av Brackenridges artikel, så är jämställdhet en av idrottens mest uppmärksammade rättighetsfrågor och en uppmärksam fråga även i samband med barns rättigheter.

Forskningsfältet som presenteras sprider sig på olika områden inom det barnrättsliga perspektivet och studerar framförallt olika aktörer. Den forskning som berört svensk idrott har fokuserat på ledarna, barnen och i viss mån föräldrarna. Den internationella forskningen studerar inte sällan Barnkonventionen utifrån ett makroperspektiv, där förbund och mellanstatliga organ är i fokus. Denna uppsats bidrar till forskningen om en helt annan aktör, nämligen föreningen. Detta fokus hade inte kunnat genomföras med samma precision om inte redan ledarnas och barnens roll varit fokus för forskning. Ytterligare underlag för denna uppsats

¹⁰² David (1999), s 78-79.

¹⁰³ Brackenridge (2004), s 323

¹⁰⁴ Brackenridge (2004), s 328

¹⁰⁵ Brackenridge (2004), s 333-334.

har funnits i forskning som fokuserar på Barnkonventionen, men som saknar det idrottsliga inslaget.

David, som är omnämnd tidigare i detta avsnitt, presenterar sex stycken anledningar till varför barns rättigheter är en utmaning att tillgodose. Bland annat lyfter David att Barnkonventionen lyft barnen till att vara rättighetsinnehavare som kan göra anspråk på sina rättigheter, istället för att vara ett passivt subjekt med behov som bör tillgodoses. Vidare ställer artikel 12 (barns rätt till sin åsikt och att få den hörd) krav på en utbredd attitydförändring, där barn ska gå från att vara osynliga till att delta i viktiga beslut rörande sig själva. Ytterligare motstånd till konventionen har varit i samband med förvirring om vilken faktisk innebörd den kommer ha.¹⁰⁶

Rebecca Thorburn Stern presenterar de utmaningar som väntar Sverige när Barnkonventionen träder i kraft i svensk lag. Bland annat, utifrån ett lagtekniskt synsätt, innehåller konventionen vaga definitioner och kritiseras för att vara oprecis.¹⁰⁷ Denna problematik ses också i denna uppsats, då det inte är självklart hur verksamheter ska bedrivas för att exempelvis främja barns bästa. Samtidigt presenterar Thorburn Stern faktorer som gör att barns skydd i Sverige kan stärkas genom konventionen. Främst lyfter författaren att konventionen förväntas stärka barnets ställning som rättighetsinnehavare och att en stark position i nationell lag gör det mer troligt att konventionen ökar uppmärksamheten om barns rättigheter hos såväl jurister som allmänheten.¹⁰⁸

Utmaningarna som Barnkonventionen medför skildras i den analys som nedan görs av fyra svenska elitfotbollsföreningar. Den tidigare forskningen på området idrott och barnrätt har visat att idrotten inte är fullkomligt förenlig med konventionen. Vad som däremot inte framkommer är föreningens roll i att stärka barns rättigheter inom idrotten, vilken är roll som analyseras i nästa avsnitt.

¹⁰⁶ David, Paulo, *Implementing the Rights of the Child: Six Reasons Why the Human Rights of Children Remain a constant challenge*, *International Review of Education*, vol. 48 nr. 3/4, s 259-261.

¹⁰⁷ Thorburn, Stern (2019), s 288.

¹⁰⁸ Thorburn, Stern (2019), s 267.

5. Analys

Denna analys bygger på teoridiskussionen som är presenterad tidigare i denna uppsats. Föreningarna granskas här efter hur väl deras verksamhet är förenlig med Barnkonventionen och framförallt med de fyra grundartiklarna.

5.1 Barnens bästa

Barnkonventionen kräver att fotbollsföreningar utformar sin verksamhet på ett sätt som är bra för barnen. Inom fotbollen blir detta problematiskt om allt för mycket av verksamheten går ut på tävlingsfostran, där spelarens (barnets) *främsta* uppgift är att bli en så duktig utövare av sporten som möjligt. De studerade föreningarna har samtliga en målsättning att fostra blivande elitpelare:

AIK Ungdomsfotboll ska vara en progressiv och utvecklingsinriktad klubb vars verksamhetsidé är att på bästa sätt bidra till fostran av elitfotbollsspelare, goda samhällsmedborgare och ökad folkhälsa i en trygg och utvecklande miljö.¹⁰⁹

Hammarby IF FF är även en elitförening där ungdomsfotbollen har som uppgift att från ungdoms- och via juniorverksamheten ge spelare bästa möjliga förutsättningar att ta en plats i Hammarbys Dam- och Herrlag och så småningom i de Svenska fotbollslandslagen.¹¹⁰

Det huvudsakliga målet med Malmö FF:s ungdomsverksamhet är att producera spelare till föreningens A-lag.¹¹¹

...utbilda och stödja barn- och ungdomsspelare så att de i eller via IFK A kan bli nationellt och internationellt erkänt duktiga fotbollsspelare.¹¹²

Givetvis innebär inte en målsättning att fostra elitpelare att verksamheten automatiskt är i strid med Barnkonventionen. Däremot belyser idrottsforskaren Tomas Petersson att negativa inslag, såsom selektering i unga åldrar, tenderar att bli en konsekvens av att en förening fokuserar allt för mycket på tävlingsfostran.¹¹³ IFK Norrköping har inga uttalade mål där föreningen sätter ”att vinna” i fokus för barn- och ungdomsverksamheten. Däremot ska ledarna verka för att

¹⁰⁹ Verksamhetsplan 2019, *AIK ungdomsfotboll* (2018), s 8.

¹¹⁰ Bajenmodellen, *Hammarby IF* (2019), s 7.

¹¹¹ Den Himmelsblå Vägen – Publik version, *Malmö FF*, s 4.

¹¹² Spelaren i Centrum, *IFK Norrköping*, s 5.

¹¹³ Hedenborg & Norberg (2018), s 21.

”stimulera barnens och ungdomarnas intresse för fotboll och ’vinnarinstinkt’”.¹¹⁴ Liknande formuleringar finns också att finna hos Malmö FF som strävar efter att spelarna ska bygga en ”vinnarmentalitet”.¹¹⁵ Hammarby IF värdesätter vinster, oavgjorda matcher och förluster lika högt för sina barn- och ungdomslag. Föreningen menar att det främjar barnens utveckling att få känna på varierade med- och motgångar, något som Hedenborg och Norberg lyfter som tävlingslogikens positiva sidor.¹¹⁶

AIK beskriver i sin verksamhetsplan att akademilagen (elitlag i ungdomsverksamheten) har som aktiv målsättning att vinna alla matcher de ställer upp i, men att det däremot inte förekommer någon särskild laguttagning för att uppnå detta mål. Däremot ställer laget upp med ”bästa möjliga lag” för att vinna särskilda elitförberedande profilturneringar, vilket leder in på frågan om selektering och i vilka åldrar föreningarna använder sig av det.¹¹⁷

5.1.1 Selektion och åldersfrågan

Att en förening selekterar har varierad innebörd. Det kan dels innebära att föreningen har olika lag, där de främsta fotbollstalangerna separeras från de övriga och bildar ett ”toppat” lag. Selektion kan också innebära att föreningen bedriver elitverksamhet, där endast de duktigaste idrottarna får plats. Alla de studerade föreningarna har någon form av selektion inom sin barn- och ungdomsverksamhet. Inom AIK sker den första selektionen vid 11 års ålder, då pojkar delas in i akademiverksamhet och övrig pojkverksamhet. Vid 12 års ålder påbörjas selektion av flickor som även de delas in i akademi och övrig verksamhet. Akademin har som målsättning att fostra framtida elitspelare och består av de spelare som bedöms ha störst potential att nå detta mål.¹¹⁸ Lik AIK så har den andra studerade Stockholmsklubben, Hammarby IF, också en akademiverksamhet med visionen att utveckla framtida elitspelare. Från och med 8 års ålder får de duktigaste fotbollsspelarna delta i akademilaget.¹¹⁹ Malmö FF påbörjar sin selektion vid 9-års ålder, då endast de mest talangfulla tar plats i föreningen, och börjar scouta talanger i andra föreningar från och med det att barnen fyller 10 år.¹²⁰ Utöver klubbens elitverksamhet, så bedriver Malmö FF en akademiverksamhet på 14 skolor runt om i Skåne. Detta innebär att runt 1000 högstadieelever, pojkar och flickor, som egentligen spelar i andra skånska klubbar, tränar

¹¹⁴ Spelaren i Centrum, *IFK Norrköping*, s 24.

¹¹⁵ Den Himmelsblå Vägen – Publik version, *Malmö FF*, s 17.

¹¹⁶ Hammarby IF (2019), s 17-23. Hedenborg & Norberg (2018), s 21.

¹¹⁷ AIK (2018), s 46 & 56-57.

¹¹⁸ AIK (2018), s 53.

¹¹⁹ Hammarby IF (2019), s 30-33.

¹²⁰ Den Himmelsblå Vägen – Publik version, *Malmö FF*, s 24.

fotboll under skoltid, i Malmö FF:s regi.¹²¹ Även till akademiverksamheten sker uttagningar baserat på skicklighet inom fotboll.¹²² IFK Norrköping har en elitförberedande utbildning från och med 14-års ålder, där laguttagningar grundas på bland annat ”fallenhet för fotboll”.¹²³ Vid samma ålder börjar föreningen aktivt värva spelare från andra föreningar.¹²⁴

Utifrån det barnrättsliga perspektiv som etablerats under rubrik 2.1. *Ett barnrättsligt perspektiv* så finns där ett brett underlag för att AIK, Hammarby IF och Malmö FF selekterar i så pass unga åldrar att det strider mot barnens bästa. 8, 9 och 11-åringar deltar i dessa föreningar med någon form av krav på prestation. IFK Norrköpings verksamhet tycks inte selektera eller ”toppa” förens vid 14-års ålder, vilket innebär att ett visst stöd finns i uppsatsens teoretiska diskussion.

Selekteringens mörka sida är att ett krav på prestation åläggs barnen och att de som inte lever upp till kraven riskerar, eller garanteras, att uteslutas ur sitt lag/förening. Malmö FF sticker ut bland de studerade föreningarna, då klubben endast inriktar sig på elitverksamhet och inte bedriver någon form av breddverksamhet, där alla kan delta.

För att effekten av vår ungdomsverksamhet ska bli maximal måste vi säkerställa att rätt spelare får möjlighet att ingå i den. Det säkerställer vi genom att kontinuerligt scouta spelare i vår region, jämföra dem med de spelare som redan ingår i vår verksamhet och erbjuda de spelare med störst möjlighet att bli elitspelare vår högklassiga fotbollsutbildning.¹²⁵

Genom att noga studera *Den Himmelsblå vägen* så framgår det att Malmö FF drar en parallell mellan hög kvalitet på spelarna innebär en högre kvalitet på utbildningen. En högre utbildningskvalité säkerställer i sin tur en godare utvecklig.

Att tidigt selektera spelare kan vara känsligt men det säkerställer att våra spelare ständigt är i en utmanande träningsmiljö och skapar en framgångsrik miljö och en vinnarkultur.¹²⁶

Malmö FF visar att de är medvetna om selekteringsfrågans känsliga natur, men argumenterar för att den är nödvändig för verksamheten. Utifrån ett barnrättsligt perspektiv så finns där ett visst stöd. Artikel 6, en av grundprinciperna i Barnkonventionen, uttrycker barns rätt till

¹²¹ mff.se, *Akademiverksamhet*.

¹²² *Den Himmelsblå Vägen* – Publik version, *Malmö FF*, s 28.

¹²³ *Spelaren i Centrum*, *IFK Norrköping*, s 19.

¹²⁴ *Spelaren i Centrum*, *IFK Norrköping*, s 10.

¹²⁵ *Den Himmelsblå Vägen* – Publik version, *Malmö FF*, s 23.

¹²⁶ *Den Himmelsblå Vägen* – Publik version, *Malmö FF*, s 24.

utveckling. Går det då att argumentera för att Malmö FF:s selekteringsprocess faktiskt bidrar till en bättre utveckling för barnen inom föreningen? Artikel 3, som också är en grundprincip, fastslår att alla beslut som berör barn ska genomföras utifrån barnets bästa. Är det bästa för de talangfulla barnen att inte få tillgång till elitutbildning?

Hade de ovanstående frågorna kunnat besvaras utifrån ett majoritetsperspektiv, där hänsyn tas till den absolut största mängden av fotbollsspelande barn som inte får delta i elitverksamheter, så hade frågorna inte varit särskilt komplexa. Den stora mängden blir lidande av att bli underordnade sina jämnåriga. Barnkonventionen ska dock inte tolkas utifrån en majoritet, utan hänsyn ska tas till varje enskilt barn. Däremot är forskningen överens om att talangidentifiering innan 12-års ålder är särskilt svår, då utvecklingsgraden på barnen är så olika. Detta visar dessutom föreningarna viss förståelse för:

[Malmö FF] Det är omöjligt att i tidig ålder med säkerhet avgöra vilka spelare som kommer att lyckas nå hela vägen till elitnivå men det är viktigt att vi försöker göra en så bra bedömning som möjligt och sen vågar följa den. Vägen till att bli en elitspelare är lång och endast ett fåtal lyckas och vi ska utbilda de spelare vi anser har störst förutsättningar att lyckas.¹²⁷

AIK trycker också på svårigheterna att identifiera talang i unga åldrar och framförallt i koppling till barnens olika takt i utveckling.¹²⁸ Föreningen har också fattat ett beslut om att höja åldern för akademiverksamhet till 13 år, till skillnad från idag då de yngsta akademispelarna är 11 år gamla. Detta är enligt föreningen; ”Ett beslut som utgår från vår grundtanke om barns och ungdomars välmående”.¹²⁹

Både Malmö FF och AIK har konstaterat svårigheterna i talangidentifiering, men valt att formera sina verksamheter olika utifrån problematiken. AIK beskriver just barnens välmående (eller barnens bästa) som en anledning till varför föreningen valt att höja selekteringsåldern till 13 års ålder. Detta resonemang har stöd att hämta utifrån ett barnrättsligt perspektiv och det är inte orimligt att föreslå att Malmö FF och Hammarby IF kan komma att behöva förändra sina verksamheter på liknande sätt, när Barnkonventionen träder i kraft i svensk lag.

¹²⁷ Den Himmelsblå Vägen – Publik Version, *Malmö FF*, 23.

¹²⁸ AIK (2018), s 21-22.

¹²⁹ AIK (2018), s 8.

5.1.2 Press från föräldrar

Eftersom samtliga av de studerade föreningarna bedriver elitverksamhet och i olika åldrar selekterar spelare efter prestation, så finns en risk att barnen känner av en press att prestera. Detta visas i tidigare avsnitt som problematiskt utifrån ett barnrättsligt perspektiv. Utöver att selekteringsprocesser innebär press på barnen så kan kravet på prestation förstärkas av att föräldrar spär på kravbilden. Som visat i det barnrättsliga perspektivet, så uppfattar föräldrar ibland att deras egna vilja att barnen ska vinna blir för stor och att det kan gå ut över barnen. Samtliga av de studerade föreningarna visar en medvetenhet kring denna risk och uttrycker att föräldrarna ska vara ett stöd till barnen. IFK Norrköping skriver bland annat:

Föräldrar eller andra vuxna representanter för barnen och ungdomarna:

- stärker barnens och ungdomarnas självkänsla genom uppmuntran och stöd

/.../

- överlåter all instruktion under träning och match till ledarna.¹³⁰

Att ledarnas roll framhävs i samband med träning och match gör att risken för att föräldrar sätter press på barnen från sidlinjen minskar, då ledaren ses som den som ska kommunicera med barnen. I Malmö FF:s dokument *Den Himmelsblå Vägen* uppmanas föräldrar att, gentemot barnen, visa sitt stöd och att inte bidra till ytterligare press. Det framhävs att barnen ska associera sitt fotbollsspelande med glädje och att föräldrarna ska bidra med det stöd som behövs, särskilt i tunga tider.¹³¹ Hammarby IF framhäver också regelbunden uppmuntran och kräver att föräldrar följer föreningens värdegrund.¹³² Inom AIK har man särskilda föräldraföreningar kopplade till lagen, vars uppgifter bland annat är att stödja spelare och ledare samt att säkerställa att övriga föräldrar följer AIK Stilen, föreningens värdegrund.¹³³

Artikel 5 i Barnkonventionen fastslår att föräldern eller annan vårdnadshavare har yttersta ansvaret för barnens uppfostran och utveckling.¹³⁴ Samtidigt visar samtliga föreningar förståelse för att press kan komma från föräldrar och har utefter detta särskilda riktlinjer, vilket stärker föreningens möjligheter att bidra till barnets bästa.

¹³⁰ Spelaren i Centrum, *IFK Norrköping*, s 26.

¹³¹ Den Himmelsblå Vägen – Publik Version, *Malmö FF*, s 34-35.

¹³² Hammarby IF (2019), s 25.

¹³³ AIK (2018), s 28-29.

¹³⁴ UN (1989), art. 5.

5.2 Alla barns lika värde

Artikel 2 i Barnkonventionen uttrycker alla barns lika värde.¹³⁵ Samtliga föreningar som studeras i denna uppsats driver någon form av initiativ som genomförs för att främja denna princip. I de studerade materialen presenterar AIK och Malmö FF de delar av föreningarnas samhällsarbete som rör barn- och ungdomsverksamheten. AIK genomför värdegrundsarbete i samtliga ungdomslag och har en utförlig plan för vilka utbildningar i AIK stilen (föreningens värdegrund) respektive åldersgrupp ska genomgå. Några av utbildningspunkterna är; ”att vara en bra lagkamrat”, alla barns lika värde, gruppdiskussioner om rasism och sexuella läggningar, antimobbning och trakasserier, samt allas rätt att vara den de är.¹³⁶ Malmö FF bedriver årligen fotbollsturneringen ”Fotboll mot rasism – för allas trygghet och lika värde” för att uppmärksamma vikten av att jobba mot rasism och diskriminering.¹³⁷

I föreningarnas värdegrunder framgår också att samtliga av de studerade föreningarna står bakom principen om alla människors lika värde och att nolltolerans mot diskriminering råder:

En AIK:are visar alltid respekt och ödmjukhet gentemot människor, oavsett ålder, nationalitet, kön, etnicitet, religion, kultur, sexuell läggning, könsidentitet eller fysisk och psykisk förmåga.¹³⁸

[Hammarby IF] Vi välkomnar och stöttar alla som vill bidra till vår utveckling på eller utanför fotbollsplan. Ingen skall behöva känna sig utanför, oavsett ålder, ambition, kunskap, talang, föräldrar, kön, födelseort, tro, funktionshinder, sexuell läggning eller andra olikheter.¹³⁹

Malmö FF tar avstånd från rasism, våld, hot och andra former av verbala, fysiska, nedvärderande och andra angrepp på människor. Malmö FF hyllar principen om allas lika värde och tar avstånd från diskriminering.¹⁴⁰

IFK Norrköping kommunicerar inte en egen värdegrund i *Spelaren i Centrum* eller på sin webbplats för barn- och ungdomsfotboll. Däremot hänvisar föreningen till Svenska

¹³⁵ UN (1989), art. 2.

¹³⁶ AIK (2018), s 27.

¹³⁷ Den Himmelsblå Vägen – Publik version, *Malmö FF*, s 32.

¹³⁸ AIK (2018), s 7.

¹³⁹ Värdegrunden – Tillsammans är vi Hammarby, *Hammarby IF*.

¹⁴⁰ Malmö FF: Policydokument, *Malmö FF* (2018), s 4.

Fotbollsförbundets (SvFF) värdegrund som likt ovanstående exempel uttrycker att fotboll ska vara för alla, oavsett olikheter.¹⁴¹

I det urklipp som är hämtat från Hammarby IF:s värdegrund så skrivs det att ingen ska känna sig utanför oavsett, bland annat, talang.¹⁴² I det förra avsnittet presenteras dock hur Hammarby selekterar barn från och med 8-årsålder just utifrån talang. Om någon tar plats i akademilaget så innebär detta också att någon är utanför. Det finns således anledning att fråga sig om detta utanförskap bryter mot barns lika värde och att en selekteringsprocess i unga åldrar då också bryter mot principen om alla barns lika värde.

Utöver selektering, som utifrån ovanstående resonemang kan kritiseras utifrån alla barns lika värde, så finns där såväl en könsbaserad som en ekonomisk aspekt att studera. Värderas pojkar och flickor lika inom föreningarna och är den ekonomiska situationen avgörande för vem som har rätt att vara med och delta?

5.2.1 Jämställdhet

Malmö FF:s verksamhet är från och med 9 års ålder endast öppen för pojkar.¹⁴³ Ett årsmötesbeslut från 2016 säger att dock att föreningen ska börja bedriva dam/flickverksamhet. För tillfället finns inget flicklag i Malmö FF, även om flickor spelar i föreningens fotbollsskola som bedrivs för 5 till 8-åringar.¹⁴⁴ IFK Norrköping har ingen flickverksamhet sedan 2018, men har ett damlag.¹⁴⁵

Avsaknaden av flickverksamhet innebär inte att Malmö FF eller IFK Norrköping bryter mot Barnkonventionen, men ändå bidrar det till en ytterligare marginalisering av flickor inom fotbollen. Detta då föreningarna tillhör de absolut största i Sverige och har potential att vara drivande i utvecklingen mot en jämlik idrott. IFK Norrköping skriver att föreningens ambition är att skapa, utveckla och behålla ett brinnande intresse för fotbollen hos barnen inom klubben.¹⁴⁶ Detta ligger i föreningens grundfilosofi och när flickor inte får spela fotboll i föreningen, så riskerar det brinnande fotbollsintresset i Norrköping att främst utvecklas hos pojkar.

¹⁴¹ Svenskfotboll.se, *Vår värdegrund*.

¹⁴² Värdegrunden – Tillsammans är vi Hammarby, *Hammarby IF*.

¹⁴³ Den Himmelsblå Vägen – Publik version, *Malmö FF*, s 7.

¹⁴⁴ Årsredovisning, *Malmö FF* (2018), s 5(38).

¹⁴⁵ Årsberättelse, *IFK Norrköping* (2018), s 11.

¹⁴⁶ Spelaren i Centrum, *IFK Norrköping*, s 4.

AIK rapporterar att de, 2019, har 67 pojklag och 18 flicklag.¹⁴⁷ Flickverksamheten innehar med andra ord cirka 21% av föreningens barn- och ungdomslag, vilket går att jämföra med att flickor/kvinnor utgör ungefär 29% av alla Sveriges fotbollsspelare.¹⁴⁸ Sådillvida ligger föreningen relativt nära den mängden flickor som kan förväntas i en svensk fotbollsklubb som engagerar båda könen. Det finns dock tendenser i AIK:s verksamhetsplan som pekar på att en större kraftansträngning läggs på pojkarnas fotbollsutveckling. För respektive köns akademi-verksamhet så rapporterar AIK om riktlinjerna för deras lag. Under ”Ungdomsakademi, pojk” finns riktlinjen; ”Lagen ska spela nationella och internationella matcher på högsta nivå.”¹⁴⁹ För flickor heter det att ”Lagen ska anmäla sig på rätt nivå i seriespelet.”¹⁵⁰ Formuleringarna tyder på att både flick- och pojklag får spela matcher på hög nivå nationellt, men att pojkarna har en större möjlighet att tävla mot internationellt motstånd. Detta innebär sådillvida också en större möjlighet för pojkarna att resa utomlands och spela matcher, vilket i sin tur innebär att större ekonomiska resurser läggs på exempelvis transport. Detta bekräftas också i verksamhetsplanen, när ”profilturneringar” som lagen ska delta i listas upp. Här syns det att pojkarna har fler internationella turneringar än flickorna och i fler länder.¹⁵¹ Likaså har pojkarna fler träningar än flickorna i samma ålder.¹⁵² Pojkarna får också vissa av sina matcher filmade och analyserade för ytterligare utveckling, vilket inte nämns under flickornas spelarutveckling.¹⁵³

Tendenser på att pojklagen prioriteras över flicklagen går också att finna i Hammarby IF:s *Bajenmodellen*. Under rubriken *Verksamhetsidé* kan följande läsas för flickakademin:

Hammarby IF Fotbollförenings uppdrag med Akademiverksamheten är att från flicklagen till juniorlagen ge spelarna bästa möjliga förutsättningar att ta en plats i föreningens damlag.¹⁵⁴

För pojkakademin finns samma rubrik, men med en annan brödtext:

¹⁴⁷ AIK (2018), s 36.

¹⁴⁸ Riksidrottsförbundet (2018), *Idrotten i siffror*, s 15.

¹⁴⁹ AIK (2018), s 54.

¹⁵⁰ AIK (2018), s 43.

¹⁵¹ AIK (2018), s 46 & 56-57.

¹⁵² AIK (2018), s 44 & 54.

¹⁵³ AIK (2018), s 49.

¹⁵⁴ Hammarby IF (2019), s 25.

Hammarby IF Fotbollförenings uppdrag med Akademiverksamheten är att från pojklagen till juniorlaget ge spelarna bästa möjliga förutsättningar att ta en plats i svensk elitfotboll och primärt klubbens A-lag.¹⁵⁵

Det är anmärkningsvärt att Hammarby här väljer att benämna sitt herrlag som *klubbens A-lag*, samtidigt som damernas A-lag får benämningen damlag. Likaså använder man inte orden ”svensk elitfotboll” då damverksamheten beskrivs. En ytterligare notering från Bajenmodellen är att flick- och pojkakademin skiljs åt när det gäller riktlinjer för matcher. För alla flickakademins åldrar (13–19 år) beskrivs det som att det är önskvärt om de vinner, spelar oavgjort eller förlorar i ungefär samma utsträckning, vilket är samma mål som för den övriga verksamheten (se 5.1. *Barnets bästa* under 5. *Analys*).¹⁵⁶ Pojkakademin (8-19 år) skiljer sig från detta då målet där istället är att matchernas ska vinnas: ”Spelarnas uppdrag är att göra allt dom kan för att försöka vinna matchen.”¹⁵⁷ Detta tyder på att ett helt annat allvar vägs in när pojkarna ska spela match, medan flickornas akademiverksamhet inte är lika seriös.

Utöver dessa formuleringsskillnader, vars betydelse är av väldigt stor grad, så är flick- och pojkakademins verksamhet utformade på liknande sätt, där exempelvis båda väntas matchas mot internationellt motstånd. Däremot så innehåller, den 8 sidor långa, beskrivningen av pojkakademin en hel del information som utelämnas i flickakademins, 5 sidor långa, kapitel. Bland annat finns utförligare strategier, och information om träningsmängd endast i pojkakademins avsnitt.¹⁵⁸

För att summera detta avsnitt så syns det i de båda Stockholmsklubbarna att där finns ett större fokus på pojkverksamheten. I AIK:s verksamhetsplan så är utformningen av avsnitten för flick- respektive pojkakademin densamma, men innehållet i akademiverksamheten är klart gynnsam för pojkarna. I Hammarbys *Bajenmodellen* skiljer sig utformningen av avsnitten till den grad att pojkakademins verksamhet beskrivs mer ingående. Detta gör att det inte går att finna paralleller till flickverksamhetens träningsstider, för att nämna ett exempel. Det går dock att diskursivt ifrågasätta att Hammarby IF benämner sitt herrlag som *klubbens A-lag* som tillhör

¹⁵⁵ Hammarby IF (2019), s 30.

¹⁵⁶ Hammarby IF (2019), s 26-28.

¹⁵⁷ Hammarby IF (2019), s 34.

¹⁵⁸ Hammarby IF (2019), s 25-37.

svensk elitfotboll, vilket ger intrycket att damlaget är ett B-lag eller i alla fall inte håller elitklass.¹⁵⁹

5.2.2 Den ekonomiska aspekten

Selektering har redan berörts i denna analys och det går där att konstatera att alla barn inte kan vara med, baserat på att de saknar tillräcklig fotbollsmässig skicklighet. Att selektera baserat på skicklighet är dock inte den enda formen av exkludering inom svensk barn- och ungdomsfotboll. Som tidigare nämnt i det barnrättsliga perspektivet så är ibland kostnader relaterade till fotbollen för höga för att alla ska ha möjlighet att delta. Detta avsnitt kommer behandla de kostnader som tillkommer då ett barn spelar fotboll i AIK, Hammarby IF eller Malmö FF.

Inom AIK:s elitverksamhet, akademien, finns en deltagaravgift som är mellan 6500 och 8000 kronor per år. För spelare utanför akademien är summan mellan 1400 och 3400 kronor. Prisvariationen baseras på ålder. Utöver deltagaravgiften finns ytterligare en avgift till en föräldraförening, där beloppet per förälder ej anges. Även en medlemsavgift på 100 – 150 kronor tillkommer för spelarna och för de under 12 år tillkommer köp av egna matchkläder. Föreningen meddelar att kostnaden för föräldrar med flera barn i AIK inte ska överstiga 20 000 kronor per år.¹⁶⁰ AIK är den enda av de studerade föreningarna som redovisar för kostnaderna som tillkommer då ett barn vill spela i föreningen, men för Aftonbladet presenterar både Hammarby IF och Malmö FF de kostnader de kräver av någon som deltar. I Hammarby IF finns ett max-tak på 14 000 kronor om året. Inom Malmö FF finns en fast avgift på 650 kronor och utöver det kan en tusenlapp tillkomma i form av bidrag till resor och cuper.¹⁶¹

Trots att föreningarnas rapportering om kostnader ser väldigt olika ut så finns här ett antal viktiga aspekter att lyfta. Till en början så säger Stockholmsklubbarnas tak en hel del om de förväntade utgifterna föräldrar kan tvingas lägga på sina barns fotbollsspelande. Det sker absolut en viss ekonomisk selektering om prislappen för deltagande är runt 10 000 kronor om året. Lägg därtill material och transportkostnader, så blir priset ännu högre. Inom denna aspekt är det Malmö FF som sticker ut med ett väldigt lågt kostnadskrav. En bidragande faktor är med

¹⁵⁹ Hammarby IF:s damlag spelade i högsta serien, Damallsvenskan, 2018 och spelar numera, 2019, i näst högsta serien Elitettan. Inom svensk fotboll brukar man tala om de två högsta serierna då man pratar om elitfotboll på seniornivå.

¹⁶⁰ AIK (2018), s 12-13.

¹⁶¹ Chockpris för att spela fotboll i Stockholm: 15 000 kr/år, *Aftonbladet*, 2019-02-24.

allra största sannolikhet det faktum att MFF endast bedriver elitverksamhet och därmed har färre spelare att fördela större resurser på.

Resultatet av för höga kostnader är att barnfotbollen blir ekonomiskt segregerad och att de barn som kommer från mer välbärgade familjer har större möjligheter att nå framgångar inom idrotten. Således är verksamheter inte kompatibla med Barnkonventionen om barn hindras från att delta på grund av den ekonomiska aspekten.

5.3 Rätten till liv och utveckling

Barnkonventionens artikel 6 uttrycker barns rätt till liv, överlevnad och utveckling.¹⁶² Detta innebär att föreningarna har ett inneboende ansvar att säkerställa barnens fysiska och psykiska hälsa. Givetvis är det i alla föreningars intresse att eliminera olika former av fysiskt och psykiskt våld inom den egna verksamheten. Dock syns det att vissa av de studerade föreningarna jobbar på ett mer målinriktat sätt för att förhindra olika former av kränkningar.

AIK:s värdegrund kallas *AIK Stilen* och samtliga barn samt deras målsmän måste samtycka till värdegrunden inom en månad från årsskiftet.¹⁶³ Alla aktiviteter som görs för att förstärka AIK Stilen faller in under programmet *Vi spelar ihop* och har som syfte att förebygga alla former av mobbning och kränkningar inom lagen. Åldersbaserade utbildningar görs för att befästa AIK Stilen hos samtliga spelare, ledare och föräldrar. Varje lag har en ansvarig tränare och en så kallad *Stilförälder*. Dessa är ansvariga för lagets utbildning i föreningens värdegrund och kan få stöd från föreningens värdegrundsansvariga.¹⁶⁴ Såväl tränaren som Stilföräldern utbildas i AIK Stilen och vid incidenter som strider mot värdegrunden så kan spelare, ledare eller föräldrar fylla i en incidentrapport via föreningens hemsida.¹⁶⁵

Hammarby IF har en särskild *trygghetsgrupp* som aktiveras då någon runt föreningen anmäler mobbning eller kränkande behandling. Vid en sådan anmälan kontaktas berörda barns vårdnadshavare och situationerna reds ut genom samtal med inblandade i grupp, eller enskilt. Kvarstår problemet eller är av en sådan allvarlig natur att den överstiger gruppens expertis, så kopplas lämplig myndighet eller expertis in.¹⁶⁶ Hammarby har också en krisplan samt åtgärdsplan, där föreningen redogör för hur allvarliga händelser hanteras.¹⁶⁷ Liknande planer

¹⁶² UN (1989), art. 6.

¹⁶³ AIK (2018), s 7.

¹⁶⁴ AIK (2018), s 26.

¹⁶⁵ AIK (2018), s 27-28.

¹⁶⁶ Hammarby IF (2019), s 53.

¹⁶⁷ Hammarby IF (2019), s 55-56.

finns även att finna i IFK Norrköpings *Spelaren i Centrum*. Föreningen trycker särskilt på vikten av medvetenhet om att allvarliga incidenter kan inträffa, något som de också tar hjälp av experter i form av föreläsningar.¹⁶⁸ Malmö FF är den enda av de studerade föreningar som inte kommunicerar någon tydlig krishantering utåt, utöver att uppmana till civillkurage och avståndstagande gentemot alla former av trakasserier.¹⁶⁹ Det är dock möjligt att föreningen förvarar dessa former av information internt. Publikt kommunicerar Malmö dock, likt AIK, Hammarby och Norrköping, en nolltolerans mot droger och ett tydligt ställningstagande för en drogfri idrott.¹⁷⁰

AIK, Hammarby och Norrköping visar alla på en *medvetenhet* om att övergrepp och andra former av fysiskt eller psykiskt våld kan förekomma inom föreningarna. Detta motbevisar Brackenridges tes om att föreningar i stor utsträckning förnekar risken för övergrepp inom den egna verksamheten.¹⁷¹ Detta beror troligen på att idrotten utvecklat sitt skydd gentemot barn under de 15 år som gått sedan Brackenridges artikel publicerades.

5.4 Barns rätt till sin åsikt

Att avgöra hur väl barnens åsikter blir hörda inom sina respektive föreningar görs med fördel genom att intervjua barnen eller genom fältstudier där man som forskare observerar miljöerna runt träning och match. Tidigare i denna uppsats är bland annat Inger Eliasson forskning omnämnd, som ett exempel på forskning som byggt på intervjuer och fältstudier. Trots bristen av dessa inslag i denna uppsats, så har ett antal tendenser noterats i de studerade föreningarnas verksamheter.

I samtliga studerade föreningar presenteras en plan för hur utbildningen ska se ut. Det kan röra sig om mer ingående beskrivningar eller om hänvisningar till olika utbildningsdokument. Baserat på barnens egna värderingar om att idrotten främst ska främja vänskap och att ha roligt så finns där anmärkningsvärda formuleringar i dokumenten. Hammarby IF benämner exempelvis att glädje och bollek är del i riktlinjerna för träning i åldrarna 6 och 7. Från och med 8-års ålder så försvinner dock såväl glädje som bollek från riktlinjerna.¹⁷² Noterbart är att Hammarby inleder sin selektering vid just 8-års ålder. Även Malmö FF och IFK Norrköping

¹⁶⁸ *Spelaren i Centrum*, IFK Norrköping, s 28.

¹⁶⁹ Den Himmelsblå Vägen – Publik version, *Malmö FF*, 32.

¹⁷⁰ AIK (2018), s 7. Hammarby IF (2019), s 50-52. Policydokument, *Malmö FF* (2018), s 5. *Spelaren i Centrum*, IFK Norrköping, s 27.

¹⁷¹ Brackenridge (2004), s 330.

¹⁷² Hammarby IF (2019), s 13-15.

beskriver att verksamheten ska ha inslag av lek, för att sedan ta bort dessa formuleringar, vid 11-(MFF) respektive 6-års ålder (IFKN). Däremot framhäver båda dessa föreningar att glädje är centralt i alla fotbollsåldrar.¹⁷³

AIK har inte samma utformning av sin verksamhetsplan som de övriga föreningarna, i den mån att den inte beskriver ett klart träningsupplägg. Här hänvisar man istället till andra dokument. Däremot skriver AIK i sin verksamhetsplan att lagens olika mål och träningsupplägg ska ske i samverkan med deras spelare, det vill säga barnen, vilket övriga föreningar ej gör.¹⁷⁴

Som det redan har beskrivits tidigare i detta avsnitt, så är det inte en fullkomlig bild som presenteras ovan. Föreningarna kan låta barnen ta mer eller mindre plats med sina åsikter än vad som målas upp här. Vad som däremot kan ses är vissa tendenser, som AIK:s medvetenhet om att låta barnen ta del av träningsupplägget. Likaså visar utförliga beskrivningar av träningsverksamheterna att det finns ett givet upplägg som ska följas. Det kan då antas att barnen ges mindre utrymme att påverka sin egen fotbollsutbildning. Detta stöttas också av Eliassons resonemang, att barn värderar att ha kul, då det finns tendenser att plocka bort ”lek” från träningen i ett tidigt stadié.

¹⁷³ Den Himmelsblå Vägen – Publik Version, *Malmö FF*, s 9. Spelaren i Centrum, *IFK Norrköping*, s 15-22.

¹⁷⁴ AIK (2018), s 33.

6. Slutdiskussion

Det är svårt att förutse exakt vilken påverkan Barnkonventionens inträde i svensk lag kommer få på idrotten. Inte minst beror detta på att flera av artiklarna är svårtolkade och öppnar upp för spekulation. Komplexiteten kring selektering visar inte minst på detta, då *ett* barns bästa kan innebära en tung börda för ett annat barn. Denna uppsats har dels problematiserat Barnkonventionen utifrån fotbollens perspektiv. Den har också visat att svenska elitfotbollsföreningar brister utifrån flera aspekter av ett barnrättsligt perspektiv.

Tidigare forskning har visat att barn värdesätter vissa sociala aspekter av fotbollen, mer än det idrottsliga uppdraget. Att ha roligt och att träffa nya vänner är viktiga inslag i barnens värld, men då föreningarnas verksamheter studeras så framgår en bild av att fokus läggs på den idrottsliga utvecklingen. I Hammarby IF:s, Malmö FF:s och IFK Norrköpings verksamhetsplaner används ordet ”lek” endast för att beskriva de allra yngstas verksamhet och i AIK:s inte alls. En trolig förklaring är att samtliga av de studerade föreningarna har som målsättning att fostra framtida elitspelare. Mot bakgrund av det barnrättsliga perspektiv som byggts i denna uppsats så är det också troligt att denna elitinriktning sker på bekostnad av lek och skoj. Om verksamheterna blir alltför prestationsinriktade och styrda av vuxenvärldens krav, så är det potentiellt i strid med såväl artikel 3 om barnets bästa och artikel 12 om barns rätt att få sin åsikt hörd.

I Hammarby IF:s och Malmö FF:s verksamhetsbeskrivningar så syns elitfokuset tydligt och inte minst genom de unga selekteringsåldrarna, 8 och 9 år. Utöver att väldigt mycket forskning framhäver hur oerhört svårt det är att identifiera framtida elitspelare i så unga åldrar, så är det också möjligt att det strider mot barnets bästa i Barnkonventionen. Framförallt är det oroande hur det påverkar den psykiska hälsan hos ett 10-årigt barn att bli fråntagen sin plats i sitt fotbollslag, på grund av bristande prestation. Här krävs tydliga riktlinjer för hur idrotten ska behandla selektering och inte svävande resonemang, som nämns i uppsatsens inledning. Vad denna uppsats visar är att det finns stöd för selektering i yngre tonåren och att där finns underlag för att arbeta fram en hållbar plan för hur elitidrott kan bedrivas utan att kränka barns rättigheter.

En annan utmaning som svensk idrott står inför är att säkerställa alla barns rätt att vara med. Denna uppsats har fokuserat på ekonomiska samt könsbaserade förutsättningar och kommit fram till att barn inte har samma möjligheter att delta i föreningarna. Flickan, vars föräldrar har dålig ekonomi har oerhört svårt att ta plats i någon av de studerade föreningarna. I Malmö FF och IFK Norrköping erbjuds än så länge ingen plats. I Stockholmsklubbarna finns där

flickverksamheter, men då krävs det också att föräldrar har möjligheten att betala upp emot 10–20 000 kronor om året för deltagandet. Väl inne i verksamheten så finns inte samma förutsättningar för flickorna som för pojkarna.

Samtidigt som föreningarna genomför viktiga initiativ för att stärka barns rättigheter och motverka exempelvis mobbning, så visar denna analys att där också finns anledning att kritisera föreningarna utifrån ett barnrättsligt perspektiv. När Barnkonventionen träder i kraft 2020, så har idrotten en möjlighet att främja jämställdhet inom idrotten och att stärka barnens positiva upplevelse av idrott. Jag uppmuntrar till vidare forskning kring idrottsföreningars roll i att säkerställa barns rättigheter och framförallt i syfte att vidare problematisera några av barnfotbollens hett debatterade frågor, selektering och jämställdhet.

Idrotten besitter en nästan unik människorättslig potential, som alltför ofta glöms bort. För 2500 år sedan slöts fred till förmån för idrotten och idag möjliggör den en mötesplats för människor med olika bakgrund och förutsättningar. Fotbollen besitter idag rollen som Sveriges största idrott och har potential att vara en förebild för resten av samhället. Därför är det viktigt att den värnas om och att alla ges samma möjlighet att ta del av den.

7. Litteraturlista

7.1 Tryckta källor

Austin, Michael (2007), *Do Children Have a Right to Play?*, Journal of the Philosophy of Sport, vol. 34, nr. 2, s 135-146

Boréus, Kristina (red.) & Bergström, Göran (2016), *Textens mening och makt*, Lund: Studentlitteratur AB.

Brackenridge, Celia (2004), *Women and Children First? Child Abuse and Child Protection in Sport*, Sport in Society, Vol. 7, Nr. 3, s 322-337.

Burgheim, Jonas, 2016, *Human Rights and Sport in the International Policy Arena*, Journal for Human Rights, vol. 10, nr. 2, s 26-43.

David, Paulo (1999), *Children's rights and sport: Young athletes and competitive sports: exploit and exploitation*, The International Journal of Children's Rights, vol. 7, nr. 1, s 53-81.

David, Paulo, *Implementing the Rights of the Child: Six Reasons Why the Human Rights of Children Remain a constant challenge*, International Review of Education, vol. 48 nr. 3/4, s 259-263.

Eliasson, Inger (2015), *"In different sports worlds": Socialisation among children, coaches, and parents in girls' and boys' football teams*, European Journal for Sport and Society, vol. 12, nr. 2, 187-214.

Eliasson, Inger (2017), *The gap between formalised children's rights and children's real lives in sport*, International Review for the Sociology of Sport, vol. 52, nr. 4, s 470-496.

Ellingsen, Jan Emil, & Danielsen, Anne 2017, *Norwegian Children's Rights in Sport and Coaches' Understanding of Talent*, The International Journal of Children's Rights, vol. 25, nr. 2, 412-437.

Esaiasson, Peter (2003), *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, upplaga 2:4, Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Fundberg, Jesper (2008), *Kom igen, gubbar! Om pojkfotboll och maskuliniteter*, Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Hedenborg, Susanna & Norberg, Johan (2018), *Idrottshandboken*, Göteborg: Göteborgstryckeriet, s 12–13.

Hsieh, Hsiu-Fang & Shannon, Sarah (2005), *Three Approaches to Qualitative Content Analysis*, Qualitative Health Research, vol. 15, nr. 9, s 1277-1288.

Redelius, Karin (2012), *Idrottsledarna och barnkonventionen: Om idrottande barns rättigheter*, Stockholm: Andrén och Holm AB.

Riksidrottsförbundet (2015), *Idrotten vill*.

Riksidrottsförbundet (2017), *Idrotten i siffror*.

Thorburn Stern, Rebecca, *Much Ado about Nothing? The Road to the Incorporation of the UN Convention on the Rights of the Child in Sweden*, *The International Journal of Children's Rights*, vol. 27, nr 2, s 266-305.

Unionen (2019), *Ojämn spelplan: Kartläggning av löner, villkor och förutsättningar inom svensk fotboll*, Stockholm: Unionen.

United Nations, *Convention on the Rights of the Child*, 20 november 1989, 1577 UNTS 3.

7.2 Primär- och sekundärmaterial

Verksamhetsplan 2019, *AIK ungdomsfotboll* (2018).

Bajenmodellen, *Hammarby IF* (2019).

Värdegrunden – Tillsammans är vi Hammarby, *Hammarby IF*.

Den Himmelsblå Vägen – Publik version, *Malmö FF*.

Malmö FF: Policydokument, *Malmö FF* (2018).

Årsredovisning, *Malmö FF* (2018).

Spelaren i Centrum, *IFK Norrköping*.

Årsberättelse, *IFK Norrköping* (2018).

7.3 Artiklar

Så blir 16-åringens miljonärlyxliv, *Aftonbladet*, 2015-01-20.

Barnkonventionen blir lag – trots kritiken, *Aftonbladet*, 2018-06-13.

Let's get ready to rumble, *Aftonbladet*, 2019-02-18.

Svensk idrott bryter mot Barnkonventionen, *Aftonbladet*, 2019-02-18.

”Vi vill inte peta undan killarna”, *Aftonbladet*, 2019-02-18.

”Tror inte toppning överlever nya lagen”, *Aftonbladet*, 2019-02-18.

Öppnar för åldersgräns på selektering, *Aftonbladet*, 2019-02-22.

Petades som elvaåring – kom tillbaka och vann tre SM-guld, *Aftonbladet*, 2019-02-19.

Malmö FF kan tvingas till dramatisk förändring, *Aftonbladet*, 2019-02-22.

Chockpris för att spela fotboll i Stockholm: 15 000 kr/år, *Aftonbladet*, 2019-02-24.

Leon, 15, går till polisen efter rasistiska påhopp, *Aftonbladet*, 2019-03-13.

Martin Odegaard: Teenager completes Real Madrid move, *BBC News*, 2015-01-22.

Anton Hysén, 20: Jag är homosexuell, *Expressen*, 2011-03-09.

Fotbollstränare döms igen – för grova barnvåldtäkter, *Expressen*, 2018-10-18.

Situationen är ohållbar efter avslöjandet om Björn Eriksson, *Expressen*, 2019-06-01.

Nouri om inkilningen i AIK: ”Hemskt - kulturen i klubben var så på den tiden”, *Fotbollskanalen*, 2017-02-14.

Fotbollskanalen i samarbete med Kalla fakta: 8-åring kastades ut från lag - klubben anser att han inte är en pojke, *Fotbollskanalen*, 2018-12-17.

Yngsta spelarna i Allsvenskan och Superettan 2018, *Tipselit*, 2018-11-21.

7.4 Webbssidor

UNICEF, *Barnkonventionen – kort version*, unicef.se (hämtad 2019-04-05).

URL: <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#short>

Svenska Fotbollsförbundet, *Vår värdegrund*, svenskfotboll.se (hämtad 2019-05-31).

URL: <https://www.svenskfotboll.se/svff/fotbollsskolan/var-vardegrund/>

Malmö FF, Fotbollsakademier, mff.se (hämtad 2019-05-30).

URL: <https://www.mff.se/fotbollsakademier/>

Svenska Fotbollsförbundet, Publikliga – Allsvenskan, fogis.se (Hämtad 2019-05-14)

URL: <https://fogis.se/information/?scr=spectators&ftid=72152>